

Акція "Не дамо продати мову" біля Верховної Ради. Київ, 15 липня 2021 року

ПАВЛО МОВЧАН

2

ПЕТРО АНТОНЕНКО

12

ВАЛЕНТИНА ДАВИДЕНКО

15

Лист Путіна: інструкція перемоги України над Москвою

Ірина ФАРІОН,
доктор філології, професор

Послухай ворога – і зроби навпаки

Передслово

Не бачу сенсу давати розлогі контраргументи на історичну, філологічну чи церковну маячню політичного карлика і шизофреніка третього тисячоліття Путіна, бо лише науковий виклад думок стимулює до розширення чи поглиблення наукової дискусії. Натомість у так званому листі цього маніяка відсутня історична правда, а є винятково ідеологічно-пропагандистський послід, розрахований на вкрай неосвічену та упереджену частину не лише українського суспільства, але й таких самих у Московії, Америці та Європі. Вважаю, що цей лист адресовано і до тих далеких країн, які не менш завзято "умиротворяють" Україну, ніж горепрезиденти Порошенко і Зеленський, які жодного разу не заявили, що хочуть перемогти Московію у цій війні, а лише мріють про її закінчення. Війни просто так не закінчуються: їх або виграють, або програють.

Саме з цього поразницького нарративу Порошенка–Зеленського "закінчити" війну і впливає ставлення до московсько-української війни у світі як до внутрішнього конфлікту: світ хоче, щоб це українське ниття справді закінчилося на користь інтересів Московії, що і передбачає Мінський формат, написаний Путіним – Порошенком і підтриманий бізнес-партнерами Путіна – Меркель чи Макрон – Оландом (одна мара...) 5 вересня 2014 року.

Цьому передувало найбільше вторгнення московського ворога в ніч на 24 серпня 2014 року на Донеччину. 29 серпня московські окупаційні війська, при виході (за домовленістю) української колони з оточення в Іловайську впритул розстріляли 254 воїни. За час оборони Іловайська (значною мірою добробатами) упродовж 7–31 серпня 2014 р. загинуло 366 осіб, поранено – 429, полонено – 300, 19 – зникло безвісти... Саме ця трагедія і подвиг України і злочин Москви стали передумовою акту політичної капітуляції України руками Порошенка через підписання з Путіним Мінських угод – переломової військово-політичної події, що заклала війну на роки і поступову та виснажливу форму ліквідації України як держави, що так прекрасно оприлюднив Путін у своєму листі.

Проте саме з цього шизофренічного листа Путіна українці можуть засвоїти доленосні уроки, позаяк сам лист – це відверто-цинічне оголошення війни всій Україні за сам факт її самостійного існування. Це промовистий і відвертий документ неоліберального агресивного мислення очільника Москви, який, попри те, може спричинитися до деколонізації мислення українців і зміни їхньої ментальності з вічної жертви на месників: **Путін змушує нас його знищити. Послухаймо Путіна – і зробимо все навпаки.** Це черговий історичний шанс українцям зробити вибір на свою, а не чужу користь. Цим листом Путін просто наказує нам,

українцям, об'єднатися навколо української мови, правдивої української історії, нашої державницької церкви, наших правдивих українських лідерів-провідників та інтересів винятково нашої економіки. Отже, дороговкази українцям від Путіна є: **своя мова, своя історія, своя церква, своя армія – свої герої і провідники, своя економіка і як наслідок – анти-Мінськ – анти-Росія.**

Своя мова

До основного духовно-культурного феномену кожного народу – мови – Путін апелює 11 разів, як до жодного іншого сенсу існування нації. Правда, або через своє дрімуче невігластво чи водночас політичний умисел він термінам "давньоруська мова" чи "руська мова" приписує значення московської мови, яка до тої мови має такий стосунок, як польська, наприклад, до болгарської. Тому відразу зауважимо, що "давньоруська мова" – це давньоукраїнська мова (чи, як ще її називають деякі науковці, *давньокиївська мова* (Г. Півторак), *києворуська* (С. Висоцький), *давньоруськоукраїнська* (В. Німчук) та ін.), а лінгвономен *руська мова* походить від назви держави Русь, що виникла на межі VIII–IX ст., первісно складаючись із Київської, Чернігівської та Переяславської земель (8, с. 48), коли про Москву ще 200 років і гадки не було.

Закінчення на стор. 4–5

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

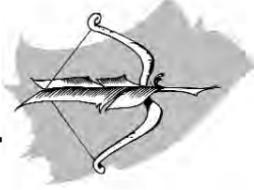
Тижневик "Слово Просвіти" – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного "сприяння" нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ "Альфа-Банк", р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО "Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулих тижнів на наше прохання про допомогу для газети "Слово Просвіти" відгукнулися:

1. Ситник Віктор Тимофійович – 500 грн.
2. Левчук Георгій Дмитрович – 500 грн.
3. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.

Чого прагне путінська пропаганда?

16 липня 2021 року Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка провело відео-конференцію “Історія України і пропаганда Путіна”. Пропонуємо увазі читачів “СП” основні тези виступів її учасників.

Павло МОВЧАН,
голова ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка:

“Сьогодні говоримо про дуже серйозну загрозу, яка нібито несподівано з’явилася в нашому інформаційному просторі і взагалі у світовому просторі, у зв’язку з доктриною Путіна, що стосується не тільки минулого України. Адаже коли він говорить про минуле, то це, насамперед, розмова про завтрашнє. Наше завтрашнє у вимірах московського фіурера небезпечно тими рецидивами, які матимуть наслідки для всього людства.

Ми навіть не усвідомлюємо, що ця заява, доктрина, звернення чи короткий курс України у викладі Путіна і Росії є наслідком, на мій погляд, тих домовленостей, які мали місце у Швейцарії. До цього були окремі заяви, звернення, публікації, адже Росія вже давно і системно працює проти України, української державності й української ідентичності.

Я взяв лише декілька праць, щоб проілюструвати цю тезу: Леоніда Соколова “Осторожно: украинство!”, яка вийшла 10 років тому, і Сергія Родіна “Отрекаюсь от русского имени”. Це все присвячено нам – согні, тисячі видань у самій Росії. Там є навіть окремі полицки в книгарнях. Мене це вразило, коли я ще міг їздити в Москву від Верховної Ради України. Коли ми зустрічалися в Українському культурному центрі, то бачили цілий відділ антиукраїнської літератури у книгарні на Арбаті.

Це свідчить про те, що робота тривала, вона поширювалася по всій Україні. Ця робота підсилювалася п’ятою колоною в нашій державі. Але такої жорсткої заяви і такої жорсткої доктрини ми ще не чули. Вона могла з’явитися тільки внаслідок однієї події (це моє припущення).

Я брав участь у зустрічі з послом США в СРСР Джеком Метлоком у готелі “Україна”, на яку були запрошені Михайло Горинь, Іван Драч, Лариса Скорик і я. Метлок, який приїхав із Москви, проводив із нами серію розмов на тему: “Не робіть дурниць, не розвалюйте Союзу. Це може закінчитися для вас великими бідами”.

США в особі Метлока тоді зайняли дуже чітку промосковську, проімперську позицію. Час від часу вони нам про це нагадували. Це було тоді, коли президент Клінтон забрав наш останній щит, який захищав нас від нашого екзистенційного ворога. І коли президент України Леонід Кравчук зустрічався з президентом США в аеропорту “Бориспіль”, той вимагав від нашого президента, аби ми позбулися і тактичної зброї. Фактично нас обеззброїли перед страшним ворогом. Які це мало наслідки? Усі ми добре знаємо: щойно Леонід Кучма наважився сказати, що Україна – не Росія, і видати книжку з такою назвою, це закінчилося пливками Мельниченка.

Учасники розмови (зліва направо): Сергій Присухін, Петро Чернега, Павло Мовчан, Георгій Філіпчук

Ми постійно під прицілом московських кулеметів. Але тепер це, очевидно, погоджено з державою, яка вирішує всі світові долі. Ще у ХХ столітті вона була причетною до того, що обернулося багатомільйонними втратами. Маю на увазі торгівлю США з Гітлером.

Не так давно ми були свідками того, як нас здали США, коли нерукостисканий Путін приїхав до Швейцарії і зустрівся з Байденом. Це означало, що він реабілітований. З цього все й почалося. Нас відкинули від перспективи до ПДЧ. Нам його обіцяли ще у 2008 році, але ми й сьогодні не бачимо перспективи. Ми не брали участі в обговоренні питань колективної безпеки в рамках НАТО.

І те, що теоретично обгрунтовано з’явилося саме в ці дні, свідчить, що після змови, яка відбулася у Швейцарії, нас хочуть позбавити суверенності в обмін на те, що Москва стане союзником Вашингтона у протистоянні з Китаєм. Це головна мотивація. Вона була й буде.

Це нагадує мене початок ХХ століття, коли Україна була позбавлена суверенності. І це стало величезною світовою трагедією. Ми маємо зробити не тільки застереження всередині держави. Ми маємо мобілізувати одне одного в єдине ціле у протидії сюжетам, які можуть нам нав’язати ті, хто стоїть за нашими спинами. Ті, хто не розуміє одного, що український чинник є внутрішнім чинником європейської і світової безпеки. Ми підготуємо заяву, до якої залучимо не тільки просвітян, не тільки науковців. Будемо звертатися до політиків США, аби вони припинили цей безглуздий шлях назустріч Путіну. Адаже це призведе до світової біди, яка знову почнеться з України”.

Володимир ВАСИЛЕНКО,
правознавець-міжнародник,
доктор філософських наук:

“Обговорювана стаття скромно підписана – Владімір Путін. Але розміщення цієї статті на сайті президента Росії, надає їй статусу офіційної державної позиції. Стаття є продуктом кваліфікованої фальсифікації історії.

Однак її слід розглядати не як опус на історичну тему, а як політико-ідеологічну платформу для обгрунтування антиукраїнської імперської політики Росії і виправдання її збройної агресії проти України.

Стаття починається і закінчується тезою про те, що росіяни і українці – один народ, тобто за умовчанням це російський народ. Тим самим українська нація розкладається лише як частина “русского міра”, позбавлена власної ідентичності, а відтак без права на суверенну національну державу.

Необхідно звернути увагу, що публікація статті В. Путіна супроводжувалася наказом Міністерства оборони Російської Федерації про її обов’язкове включення до програми занять з військово-політичної підготовки особового складу російських збройних сил.

І стаття, і наказ з’являються тоді, коли восьмий рік поспіль триває збройна агресія Росії проти України. Війна, яка почалася у лютому 2014 року з анексії Криму, мала на меті швидке розчленування України. Завдяки опору добровольчих батальйонів і підрозділів Збройних сил України Росії не вдалося здійснити бліцкриг. Але її мета – знищення України – залишається.

Для реалізації цієї мети російське керівництво у будь-який момент може розпочати широкомасштабне вторгнення в Україну. Це має усвідомити українське суспільство і з цього повинна виходити українська влада, організовуючи протидію агресії Росії і розбудовуючи відносини із зовнішнім світом.

Нині в Україні здійснюються заходи, спрямовані на відсіч збройній агресії, але вони є несистемними і недостатніми. Сьогодні, коли вже восьмий рік триває війна Росії проти України, відсутня комплексна і системна програма розбудови Збройних сил України, розрахована на створення потужних сил національного опору. Парадоксальним є те, що на восьмому році війни понад 50 відсотків українців вважають Росію дружньою країною. Це результат неефективної нашої

гуманітарної політики, яка має бути складовою політики відсічі збройній агресії Росії. Така ситуація становить величезну загрозу національній безпеці України і самому її існуванню як незалежної держави.

За цих обставин необхідний радикальний перегляд державної стратегії, спрямованої на мобілізацію всіх сил і ресурсів суспільства на відсіч російській загрози.

На публікацію статті Путіна є реакція на Заході. У західних публікаціях підкреслюється імперіалістичний характер ставлення Росії до України, в окремих публікаціях йдеться про те, що стаття В. Путіна – це оголошення війни Україні. На жаль, в Україні практично відсутня офіційна оцінка цього антиукраїнського маніфесту, яким є стаття Путіна і яка орієнтує владні інституції Росії та її збройні сили на продовження політики знищення України.

Через позицію влади стаття Путіна не стала предметом серйозного публічного експертного обговорення. Засоби масової інформації в Україні дискутують безліч найрізноманітніших питань, більшість із них тривіальні. Тим часом, громадяни України лишаються непоінформованими про ще один дуже небезпечний ворожий прояв антиукраїнської стратегії Росії. У світлі викладеного необхідно звернутися до владних інституцій України, зокрема, до президента, Міністерства закордонних справ, Міністерства оборони України та інших відомств із закликом вжити заходів для широкого роз’яснення в Україні та поза її межами агресивної політичної мети цього витвору Путіна”.

Петро ЧЕРНЕГА,
доктор історичних наук,
професор:

“Стаття Путіна – це не лише меморандум, не лише декларація, це швидше директива гібридної, загарбницької війни. Він багато взяв у Леніна, який, щоб загарбати Україну, впродовж 1917–1921 років писав директиви, в яких висловив усі претензії Радянської Росії до України. Це директива дій для всього світу. Думаю, що вона спрямована пе-

реажно на зарубіжного політика, на світову спільноту, а не на російський народ, який живе в такій атмосфері з XVI століття.

Стаття пронизана пропагандистською езуїстикою, теоретичними висновками й узагальненнями, які з історичних позицій є суцільною брехнею. Але ж вся російська історія побудована на міфах та легендах. Якщо міфи мають об’єктивну основу, вони цінні. Однак міфи Путіна жодної об’єктивної основи під собою не мають. Це шкідлива міфотворчість, спрямована на загарбання, поневолення народів.

Коли він оцінює період від підписання Богданом Хмельницьким угоди з Московією і до XIX століття, то робить реверанс у бік української нації, що малороси мали вплив на “созидание большой общей страны”.

XIX століття він називає століттям “благодетельности Русского государства в отношении Украины”, говорить, що царизм підтримував українське питання. Насправді впродовж XIX століття українська інтелігенція зазнавала репресій, велася активна русифікаторська політика, відбувалася заборона української мови, літератури, писемності, викривлення всієї нашої історії. Києво-Могилянська академія ще до цього часу була перетворена на духовну.

Він пише, що у XIX столітті були активні процеси “развития малорусской культурной идентичности в рамках большой русской нации, объединявшей великороссов, малороссов и белорусов”. І не згадує про те, що це було століття активної асиміляції українства, прагнення його знищити. Одним реченням згадує Тараса Шевченка та інших діячів української культури. Зовсім не говорить про Куліша, Костомарова та багатьох інших. Нічого не каже про винищення народів Кавказу. Про інші народи, які були знекровлені.

Далі різко переходить до ХХ століття, революції. Він не говорить, що Росія загарбала Україну. Центральну Раду, Директорію і Державу Павла Скоропадського називає “квазигосударственными объединениями”. Путін, як і Ленін, говорить, що ми будемо

знищені. Тільки іншими словами. Він говорить, що самі українці об'єдналися з Росією. Що тоді була громадянська війна і сьогодні будемо вас “рятувати”.

“Советская Украина — это полностью детище советской эпохи”, — пише Путін. І що це відбулося за рахунок Росії. Звісно ж не згадує, що в Україні відібрали Кубань, а потім і Слобідську Україну. До речі, тільки Україна проголосила Незалежність, всіх українців, які проживали на Слобідській Україні (Курська, Воронежська та Білгородська області) силоміць переписали на росіян.

Путін говорить, що “українці — талантливий і трудолюбивий народ”. Але він ні словом не згадає про три Голодомори, які були штучно організовані Росією. Радянська Росія — це чистий фашизм, який став основою для німецького та італійського фашизму. Ми маємо з ним боротися національно-культурним відродженням. Оскільки влада у нас сьогодні не українська ні за змістом, ні за характером, це має робити український народ, як він це робив упродовж усієї своєї історії”.

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ,
голова Івано-Франківського об'єднання ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка:

“У всіх виступах цілком логічно обгрунтовується думка про те, що потрібно чинити опір потугам Путіна. Мені здається, що матеріали, які він видав, мали б спонукати всіх нас і, насамперед, академічні структури, істориків до того, щоб підготувати у відповідь серйозний матеріал. Складовою частиною його має бути розвінчування міфів про спільні корені українців і росіян. Варто почати з того, що називати Росію Московією. Такий матеріал дасть можливість глибше усвідомити наші історичні корені, аби краще відчувати відмінність менталітету московського від менталітету українського.

Хотів би також поговорити про “Декларацію про Державний суверенітет України”, яку прийняли 31 рік тому. Там є положення, які й до сьогодні не виконані і не відображені у Конституції України. Зокрема, у розділі VI “Економічна самостійність” написано: “УРСР самостійно визначає свій економічний статус і закріплює його в законі. Народ України має виняткове право на володіння, використання і розподіл багатств і, зокрема, в загальносоюзному алмазному і валютному фондах і золотовалютному запасі, які створені завдяки зусиллям народу республіки”. Це положення не виконане до цих пір. Москва не захотіла ділитися ні з Україною, ні з іншими республіками тодішнього Радянського Союзу”.

Як ми знаємо, “Декларація про Державний суверенітет України” лягла в основу документів про “Проголошення Незалежності України” та Конституції України, тобто зіграла свою визначну історичну роль”.

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософських наук:

“Сучасні економічні та політичні умови потребують певної позиції. Це позиція незгоди. Це позиція саботажу всього того, що нас не влаштовує. Це позиція нової форми конфлікту. Ми не мовчимо, ми не боїмося говорити правду.

Є два шляхи: або конфлікт, або діалог з усім тим, що нас не влаштовує. Якщо світ не знає, як

принижується свобода економічної, політичної, культурної діяльності в Україні, то з українцями можна робити все, що заманеться. Вихід — говорити правду, як це роблять у “Просвіті”.

Моя позиція складається з двох тез. Перша — песимізм, але песимізм делікатний. Немає ще кінця світу для України. Рухнув міф, що Україна є частиною Росії. Також рухнув міф, що немає українського патріотизму. Він був, є і, напевно, нікуди не подіється. Україна не прагне якогось абстрактно-гуманістичного миру з Росією. Україна не програє війну. З 2014 року ми створюємо супротив. Рухнув міф про недолугість українського суспільства. У нас є велетенські мотиви для спротиву, для захисту своєї гідності. Ще кілька десятиліть тому ми не могли навіть уявити, що будуть такі форми супротиву, які сьогодні можуть організувати навіть молоді люди.

Мене не лякає навіть п'ята колона. Вона повністю принишкла. Звісно, не зникла. Але сьогодні ця колона не може зробити тієї шкоди у політиці, економіці, культурі, як хотіла б. Звичайно, небезпеки є і вони зрозумілі. Ці небезпеки йдуть з боку російського фашизму. Ця тема є ключовою сьогодні.

Що ми хочемо від Росії, якщо за останні 300 років вона стала модератором 132-х воєн? Лише 6 воєн були оборонними, решта — загарбницькі, насильницькі, обмеження свободи інших країн економічно, політично, культурно, духовно, релігійно. Росія ніколи не отримувала перемоги в системі духовності, культури. Вона перемагала тільки через систему насильства, через систему експансіонізму, імперіалізму.

Коли говоримо про ситуацію, яка склалася сьогодні в Україні, то йдеться про те, що Україна зіткнулася з ідеологією російського фашизму, тоталітаризму. Про це говорить переважна більшість лідерів прогресивних країн світу. Ідеологія і політика фашизму реалізується цілим російським народом, а не окремими політиками. Адже 84 відсотки росіян проголосували за можливість використання зброї проти “братнього” народу.

Історія відносин Росії з Україною говорить про те, що у ХХ столітті готувалися війни, які йдуть і в ХХІ столітті. Це геноцид відносно українського населення, нищення всіх початків українського державотворення, Голодомор 1933 року. Маємо 20 мільйонів людських жертв. Я вже не кажу про продовження геноциду в 1945–1954 роках, депортацію великої кількості населення, геноцид на території Криму.

Сьогодні бачимо спроби продовження гегемонії Росії за допомогою фашистської ідеології, фашистської експансії, які нікуди не зникли. Раніше геноцид здійснювався за допомогою більшовиків, а зараз — за допомогою російських олігархів, російської економіки, російської ідеології, російської політики.

Ми повинні знати, що мир настає тільки тоді, коли ворог переможений. А допоки не переможемо його в сфері економіки, політики, культури, говорити про мир немає підстав. Це буде імітація, компроміс зі злом”.

Георгій ФІЛПЧУК,
академік Національної академії педагогічних наук України:
“Є одна річ, яка повинна нас усіх об'єднувати в єдиному розу-

мінні, єдиному суголюсті. Це те, що ХХІ століття буде століттям війни за українську ідентичність або війни проти української ідентичності.

Це писання нашого позірного “брата” і ворога, водночас, Росії сформулював не сам Путін. Це акумулююча енергетика імперського зла, сфокусована через монарха Путіна як звернення до росіян, звернення до українців, звернення до всіх суших на Землі.

Ми приділяємо багато уваги і навіть намагаємося влаштувати дискусії з точки зору оцінок і фактів, які наводяться у цій статті. А не варто, бо це є суцільна брехня. Ця брехня стала філософією і політикою російської карликової імперії. На брехню немає ради. Як говорив мій дід: “Дурно не скажучи самому, хай і далі проводить бесіду сам з собою”.

Що треба робити нам? Ми отримали документ філософії хибного єдинородства, за яке не маємо права чіплятися навіть у дискусії. В Україні є лише два шляхи: один — до слави, другий — до ганьби. Зрозуміло, що будь-яка притомна українська людина сьогодні шлях ганьби не обере. І Путін у своїй концепції-зверненні, заяві передусім звертається до українського народу. Якраз, щоб повернути нас, українців, які восьмий рік воюють за свою державну гідність, національну ідентичність; за свою культуру, мову, церкву, за своє особисте, людське.

У своїй заяві він говорить про партнерство. Переконає, що суверенітет України можливий лише на основі партнерства з Росією. Але ми вибрали славу, честь і гідність свого народу. А ганьба — це для Путіна, хай він залишається з нею. А третього не дано. І не треба вишукувати, його просто немає.

Сьогодні ми повинні зробити інформаційний простір національним. Давайте проаналізуємо, чому почалася війна і ми втратили Крим та частину Донбасу. До речі, це міні-варіант того, що хоче Путін. А прагне він загарбання і знищення України як такої. То чому ж відбулося загарбання? Не лише Путін і російська агресія є винуватцями всього. А й те, що впродовж цих років з мовчаності або корисливості чи навіть підтримки вищої української політичної влади там відбувалася повна гуманітарна і духовна зачистка українськості як такої.

Не один міністр освіти і науки говорив про те, що він був найкращим міністром за часів Незалежності України. У мене до них одне запитання: чому вони видали 15 ліцензій і створили в Криму 15 провідних російських університетів (12 із них — у Севастополі), які відмовилися від будь-якої корекції програм з точки зору українського освітнього стандарту і повністю створені на російському імперському стандарті? А з 600 шкіл у Криму навчання державною українською велося лише у 0,2%.

Інформаційний простір зачищений. Газета “Просвіти” “Кримська світлиця” з кількома сотнями примірників не могла сформувати іншого менталітету. Ніхто не хотів підтримувати українське слово, українську справу, українську освіту та українську церкву в Криму. З початку 1990-х у Севастополі хотіли побудувати храм Української православної церкви Київського патріархату. Та за всіх часів, за всіх керівників цього так і не було зроблено. Можемо продовжувати...

У Донецькій та Луганській областях напередодні Майдану дітей навчали за букварем “Наша Родина — матушка Россия”. Якої страшнішої диверсії можна було ще очікувати?

Проблема гуманітарної політики і є тією праосновою, на якій відбувалася ця агресія, на якій ми втратили частину своєї суверенності і маємо такі страшні жертви. Для того, щоб більше не повертатися до цього питання, ми повинні зробити так, аби під ногами таких недолугих політиків горіла земля.

Нещодавно мав дискусію з цього приводу в Харківському університеті. Вони пропонували, щоб усі, хто приїде туди на навчання з-за кордону, навчалися мовою окупанта — мовою Російської Федерації. Якщо ми з такими підходами продовжимо залицяння з Путіним, то концепція, сформована в його заяві, діятиме.

Позиція громадянського суспільства — справді створити спротив скрізь і всюди. Але не має мовчати і наша академічна наука. Ми повинні були зробити історичну концепцію освіти, яка була б присутньою всюди — від початкової школи до університетів. Також маємо розробити концепцію літературної освіти. Як можна сьогодні викинути на узбіччя твори, які є не лише людинотворчими, а й державотворчими? Так, як свого часу викинули “Боярину” Лесі Українки та деякі твори Тараса Шевченка.

У статутах багатьох академій є такий пункт: “Служити своєму народові і своїй національній культурі”. Ця величезна трудомістка робота повинна бути захищена в академічних і державних інституціях.

Ми запізнюємося. Путін ще у 2014 році зібрав усе найкраще, що він має, з точки зору академічної освіти. Зобов'язав написати нову історію Росії і віддати її від університету до дошкільного закладу. Вони це зробили. При цьому зачистили все українське на теренах Росії. Сьогодні в РФ ситуація така, що кожен українець, який там є, боїться називатися українцем.

Звертаюся до Міністерства закордонних справ України. Сьогодні за рахунок платників податків ви маєте державний Український інститут. (Мріяли, що цей інститут носитиме ім'я Тараса Шевченка, не склалося). Цей інститут має бути інстанцією м'якої сили, української культурної експансії в усьому світі.

Заява Путіна не для того, щоб про неї просто поговорити. Ми повинні робити швидкі адекватні дії — державно-громадські або громадсько-державні. Це має бути синтез, синергія. Лише це дасть нам можливість зберегти нашу державність і українську національну ідентичність.

Також ми, попри всі наші клопоти, зобов'язані перевидати “Українську культуру” Івана Огієнка 1918 року. Запустити її в інформаційний простір, навчальні заклади всіх рівнів. Бо тут є всі відповіді на путінську горе-заяву”.

Леонід МУЖУК,
лауреат Шевченківської премії:

“Потрібна зміна вектора діяльності нашого суспільного мовника — як радіо, так і телебачення. Вони поки що не зайняли в нашому суспільстві тієї позиції, яку потрібно відстоювати у війні з дуже агресивним і дуже небезпечним ворогом.

Вступили в силу положення

мовного закону, який повинен допомогти всім телевізійникам і кінематографістам зрозуміти, що мова, яка береже Україну і зберегла нам можливість мати свою державу, є, напевно, найважливішим фактором у цьому протистоянні. Цей фактор навіть Путін використовує доволі специфічно. Вигадано більш хитру, більш підступну доктрину розкладання українського суспільства зсередини.

Згоден, що п'ята колона наразі не перемагає. Але вона діє, вона усуває українців від влади. Ми поки що не маємо чіткого уявлення, не бачимо, хто верховодить тут, в Україні, цими людьми, які розпихують українців, випихають їх за кадр. А самі очолюють важливі ділянки нашої з вами культурної ниви і спрямовують її в нікуди.

Особливо це стосується дуже болючих для мене сфер — телебачення і кінематографа. Варто відзначити, що кінематограф якось чиним починає демонструвати мляву українську позицію. Відчувається, що є потуга, є люди, є можливість за бажання влади налати цьому рухові справді державну місію. Кінематограф міг би сьогодні заповнити екрани, які експлуатує наш російський конкурент.

У силу різних причин триває намагання пропхати через Верховну Раду продовження мовлення російською мовою. Аби показувати ті фільми, які замовляла Росія на території України за свої гроші, зобов'язуючи українського виробника не перекладати їх українською мовою. В Україні є люди, які хочуть зберегти гальмування цього закону, що має вже працювати на повну потужність.

Що стосується українського телебачення, то це проблема номер один. Маніпулювання свідомістю відбувається на всіх телеканалах. За невеликими винятками маємо лише назву — українське телебачення. Мало такого українського телебачення, яке б розуміло ті заходи, що треба сьогодні розробляти для того, щоб нейтралізувати можливості п'ятої колони вже на новому етапі.

Українське телебачення жодним чином не зреагувало на статтю Путіна. Крім цього, суспільники продекламували, що вони будуть поза політикою і не робитимуть того, що виходить за їхні стандарти. Те, що називається реформою українського телебачення, — насправді це реформа проти українського культурного простору. Реформа, яка нівелює можливості українців стати українцями. Якщо сьогодні той, хто в цьому розуміється, проаналізує сітку, яку має суспільне мовлення, професійний склад тих, хто її очолює і здійснює цю політику, то тільки розведе руками.

У тій заяві, яку ми маємо підготувати, на перше місце мусимо поставити національного мовника. Повинні зобов'язати Уряд зробити повну інвентаризацію тих власників, які досі за московські гроші ведуть політику, яку Путін у вигляді доктрини оголосив як перспективу на тривалий час. Уряд повинен повністю змінити політику тих стандартів, які впроваджені в системі суспільного мовлення. Вона сьогодні бездієва. А в умовах війни це не оборона, а угодовська політика. І цю політику держава повинна змінити на боротьбу за Україну”.

Закінчення на стор. 5

Закінчення. Початок на стор. 1

Етноатрибутив *руський* – це єдиний термін, що всупереч складним історико-політичним обставинам зберігав свою тяглість, даючи безсумнівну самоідентифікацію (ендоетномен) *українцям*, попри всі політичні маніпуляції навколо цього у XVIII–XXI ст. Нагадаю, що до XIII ст. ні Новгородська, ні Смоленська, ні Володимиро-Суздальська, ба навіть Галицько-Волинська Русь Руссю не називалися (більше про це – 10, с. 188–200). Натомість згодом у Московському князівстві *руською* називали церковнослов'янську мову, тоді як в Київській Русі *церковнослов'янська* (або слов'янська) мови і *руська мова* – це зовсім різні мови, бо *руська мова* – це українська мова.

Отже, перли від Путіна, що “Слов'янські та інші племена на величезному просторі – від Ладоги, Новгорода, Пскова до Києва і Чернігова – були об'єднані однією мовою (зараз ми називаємо її *давньоруською*)...” чи “Важливо зазначити, що і у західних, і у східних *руських землях* розмовляли *однією мовою*” – нісенітниця не лише з огляду на існування різних народних мов (діалектів) і літературної мови, та ще й до того чужої – церковнослов'янської з болгарською основою. Путіну ж ідеться про “каламуть понять” (І. Могильницький), у якій водиться його імперська рибка.

Жодної спільної мови на цих теренах не було ні історично, ні, як чуємо, тепер: “Від племен *українських* ці *російські* племена були відгороджені густими величезними лісами, тому обидві ці мови розвивалися незалежно одна від одної, розвивалися кожна своєю дорогою, **БЕЗ ЯКОЇСЬ СПІЛЬНОЇ ДОБИ**, для якої нема місця в нашій історії <...> спільність князівської династії (в дійсності *варязької*) **аніж не свідчить про спільність племен чи мови**, – *український народ і українська мова пов'язана з народом російським і його мовою так само, як і з іншими слов'янськими народами й мовами*” (7, с. 148–149).

Остаточо заплутавшись у наших надто віддалених мовно-історичних московсько-українських зв'язках, що завжди були зв'язком хіба через ворожу лінію фронту, Путін ремствує, що “Під удар потрапило все те, що об'єднувало нас і зближує дотепер. Перш за все – *російська мова*. Нагадаю, що нова “майданна” влада першим ділом спробувала скасувати закон про державну мову політику. Потім був закон про “очищення влади”, закон про освіту, що практично викреслив *російську мову з навчального процесу*”. Наголошу, що *російська мова* в Україні не може бути чинником об'єднання, бо це мова чужинця й окупанта. Богдан Хмельницький, ідучи в складі українського посольства до Москви у справі Переяславських статей, брав зі собою військовий перекладач Якова Івановича, а самі статті були писані московською мовою і перекладені, як казали московити, не розуміючи української мови, “блорусскимъ письмомъ” (11, с. 108, 114). І це не поодинокий випадок, а системне явище, що сигналізує про ментально-культурне провалля між українцями і московитами: “... *московити мали чималий клопіт як із розмовною, так і літературною мо-*

Лист Путіна: інструкція перемоги України над Москвою

Послухай ворога – і зроби навпаки

207). Натомість етнонім *руський* в офіційному вжитку закріпився шойно наприкінці XVIII століття з наказу німкені Єкатеріни II, що заборонила назву “*московитяне*” (8, с. 94).

Тому вважаю нашим першорядним завданням повертатися сьогодні до історичного хроніма цієї держави-агресора не тільки тому, що вона не змінила своєї дикунської суті, а через те, що такою є мовно-історична правда. **Перестаньмо називати цю країну РОСІЯ, а її мешканців росіянами, а називаймо їх історично правильно – Московія, московити, московитяни чи москалі (в побуті і кацапи).** Це не просто розв'яже питання термінологічної плутанини з *руським* і *руським* (чи *давньоруським*), а поверне історичну правду й формуватиме деколонізовану національну мовно-історичну свідомість українців. Зрештою, це питання часу на законодавчому рівні.

Водночас нагадаємо Путіну, що “...слово *Україна* позначало *Козацьку державу, створену Богданом Хмельницьким* <...> *Саме через зжвинання слово Україна в царській Росії було заборонено. І лише тоді, коли царським чиновникам стало ясно, що це слово не можна знищити і стерти з пам'яті українців, було вирішено його дискредитувати. Російські шовіністи стали пояснювати назву нашого краю Україна як “окраїна Росії”* (8, с. 121). Чи не тому Путін жодним словом не згадав у своїх історичних маразмах Запорозької Січі – отого апогею українського мілітарного духу?

Зворушує, як Путін апелює до маніфестантів нашої народної мови І. Котляревського і Т. Шевченка, випинаючи в Шевченкові його московськомовні повісті, які він не міг писати українською, бо був засланий московитами у казахські степи солдатом до дикої і спитої московської армії. А що до вибору Гоголем російської мови – то це був не лише вибір яничара, а вибір своєї смерті. Перед смертю Гоголь палив свої “Мертві душі”, бо сам став цією мертвою душею через служіння московському цареві і московській мові.

Отже, буде мова – буде Україна. Язиком України не збудуєш. І Путін щодо цього має рацію.

Своя історія

Фокусом історичної свідомості цього *шибздика* (С. Караванський) є теза: “...*сучасна Україна – цілком і повністю дитинце радянської епохи*”. Спростувати цю клініку – це доводити, що наприклад, деревом є лише його верхочок, а коріння до нього не має жодного стосунку. Навіть класик московської “історичної науки В. Ключевський (1841–1911) вважав, що росіяни з'явилися на історичній арені після розпаду Київської Русі, тобто не раніше другої половини XII ст.”, тобто московська історія розпочинається з **Володимиро-Суздальського князівства** (8, с. 55), що, своєю чергою, забирає

всі претензії Московії на територіальну і культурну спадщину Русі. Феодальна роздробленість Русі – це “*яскраве свідчення того, що населення держави не було єдиним етносом, який би усвідомлював необхідність державної єдності. Інакше в ньому не існувало б сепаратистських тенденцій – однієї з причин розпаду держави. Якщо говорити про єдиний етнос Київської Русі, то, ним, імовірно, було населення Руської землі – русини – предки сучасних українців*” (3, с. 58).

Позаяк московити виникли на фінно-угорських болотах від запліднення руською кров'ю внука Володимира Мономаха Андрія Боголюбського (той, що започаткував війни з Україною-Руссю, спаливши Київ 1169 року), а відтак доіплінені монголо-татарським ігом, улусом якого вони були до 1480 року, – то їм, з огляду на ментальні комплекси, не під силу усвідомити свою відрубність від цивілізованого світу. Звідси агресивне посягання на чужу історію і доточування її минулого до своєї темені. Як слушно стверджує історик Л. Залізник, “...*права Москви на історичну та культурну спадщину княжого Києва не більші і не менші, ніж права Мадрида, Лісабона, Парижа та Бухареста на історію та культуру латинського Риму. Як романські народи успадукували певні надбання римської культури, так і білоруси та росіяни увібрали у свій етновизначальний комплекс певні елементи культури княжого Києва*” (цит. за 8, с. 79).

Путін, з огляду на викривлені імперські комплекси і паніку перед окремишим державницьким шляхом України, подає звичний виклад ідеологем часів Петра I і Єкатеріни II, що згодом був закріплений у псевдоісторичних концепціях московських “істориків”, зокрема М. Карамзіна, який уперше назвав Київ “*матерью городов русских*” (8, с. 49), його концепцію продовжив М. Погодін, який взагалі договорився до того, що в Києві жили первісно московити, які після татарської навали 1240 року перекочували на Оку та Волгу, а на спустошену наприкінці XV століття Київщину прийшли прикарпатці-галичани. Відтак у сталінські часи, зокрема 1946 року в праці В. Мавродіна “Древняя Русь (Происхождение русского народа и образование Киевского государства)”, чи не вперше проголошено, що “*Киевская Русь – это начальный этап в истории всех трех братских славянских народов Восточной Европы, имеющих одного предка – русский народ киевских времен, древнерусскую народность*” (8, с. 56).

Отже, про що це все свідчить? Про нагальну потребу масованого і першорядного вивчення історії України не лише в школі, коли дитяча свідомість далеко не завжди готова сприймати, розуміти й аналізувати складні історичні перипетії, а поглибленого (через спеціальні курси, наприклад, “Історія воєн Росії з Україною”) вивчення

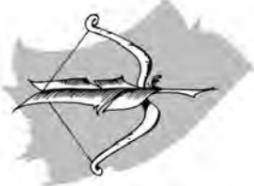
нашої історії у вищій школі абсолютно на всіх фахових напрямах з обов'язковим екзаменом. Натомість досі чинний наказ післямайданівського міністра освіти і науки С. Квіта №1392 від 25 листопада 2014 р. про необов'язковість у вищих історії України та української мови, а у школах історію України злило зі всесвітньою історією як наслідок діяльності міністра освіти і науки Л. Гриневич з її протиукраїнською концепцією НУШ. Як бачимо, В. Путін неабияк стимулює нас повернутися обличчям до власної історії, бо саме правдиві знання її визначають наше майбутнє. Коли ж будемо сповідувати історичний конструкт від Путіна, то собі можна сконструювати хіба домовину. Отже, історична свідомість – це історична правда, а історична правда – це методичка дій сьогодні.

Своя церква

Прозливу (за Путіним “*зримий, багатовіковий символ нашої спорідненості*”), яке куплене через тиск турків у Константинопольського патріарха за 120 соболів та 200 золотих червінців 1686 року, і досі має свій відгомін в Україні через феєсбешних попів РПЦ. Це одна з основних ідеологем затримання України в орбіті Москви. Тоді стався “церковний переяслав” (Д. Блажейовський), тобто анексія УПЦ. Поки московські попи правитимуть сатанинські служби в наших церквах – Україна не буде вільною. І Путін нам сам кричить про це, апелюючи, наче йому катеринка заїла, до “спільної віри”. Виженете московських попів – моїх слуг, забороните в Україні РПЦ як терористичну організацію, що вбиває душі українські, звільните від них передусім Києво-Печерську Лавру, – тільки тоді здобудете духовну свободу. Українці! Вперед!

Якими гомерично смішними видаються апелювання цього духовного немоча до князя Володимира, що, продовжуючи досвід князя Аскольда (860 р.), хрестив Русь, коли Москви (імовірно 1147 р.) взагалі не існувало. Критикуючи Берестейську унію 1596 року, він слушно вказує нам на бездоганність цього релігійно-політичного кроку на ту пору, з якого виросла УГКЦ, що значною мірою спричинилася до збереження української ідентичності на противагу то ортодоксального православ'я московської подоби. Саме це історичне церковне рішення вивело українців з-під деспотично-церковних наративів Москви, руйнуючи єдиний центр церковного поневолення. Звідси і сьогоднішнє ремствування Путіна на новий автокефальний статус ПЦУ.

І вже геть абсурдним є апелювання цього карлика до по-статі уніята Веляміна (Йосипа) Рутського, який начебто говорив про спорідненість мови руської, тобто української, і

московської. Вова! Ти таки дістав! Велямин Рутський автор двох програмових документів діяльності Унійної Церкви, а саме зародження Василіянського Чину: “Discursus Rheteni...” (“Виклад одного Русина про вправлення (церковного) устрою в грецькому обряді”, 1606 р.) та “Progama Unionis” (1606 р.), що дійшли до нас латинською мовою. У “Викладі” йдеться про запрошення західних монахів до унійних монастирів, які б вивчали наш обряд і руську (українську) мову. Натомість у “Програмі унії” провідною є думка про те, що католицькі місіонери повинні не просто пристосуватися до звичаїв та вдачі нашого народу, але і задалегідь у себе на Заході вивчити наші звичаї та мову і посвятитися довічній місійній праці у руській (українській) Церкві. Наприкінці статті Велямин Рутський ставить Чинів на Русі п’ять умов, серед яких у третій умові йдеться про руську (українську) мову: “Повинні б заснувати монастирі в Римі та в інших провінціях, де б виховувалися монахи, покликани до такої місії. Вони будуть підлягати безпосередньо головному настоятелю. Мусять вивчити грецьку й руську мови. До тих монастирів можна приймати також руських студентів” (9, с. 37–40). Коли стало досить вишкolenих монахів, митрополит почав закладати при монастирях школи для руської (української) молоді.

Митрополитові Веляминові Рутському належить ідея замирення двох українських Церков, що особливо гостро постала після вбивства православними Йосафата Кунцевича. 1624 року він виступив з ідеєю створення українського патріархату, про що український історик В’ячеслав Липинський завважив: “Міг як українець мріяти про такі на велику скалю закросні плани, як особний український патріархат” (“3 історії України”) (цит. за 5, с. 319).

Отже, своя держава – своя церква і свій патріархат.

Своя армія – свої герої – свої провідники

Спокійний плин маразматичної оповіді В. Путіна різко переривається, коли заходить про мілітарний спротив українців, якого він не може не згадати, бо це надто боляче. Уся історія взаємин України з Росією – це історія десятків “братських” воєн (або “братньої навали”), що випливають, як слушно зауважив видатний наш історик М. Брайчевський, аналізуючи ще давньоукраїнський період Русі, з етнічного і світоглядного протистояння русинів-українців і москвитів із Суздальщини (1, с. 363; див. більше 2). Тому в серці Путіна цвяхом стримить наш національний герой Мазепа як “заколотник”...

Путін в паніці згадає, як “в роки Першої світової війни Відень сприяв формуванню так званого Легіону українських січових стрільців. Галичан, запідозрених у симпатії до православ’я і до Росії, надавали жорстоким репресіям, кидали до концентраційних таборів Талергоф і Терезін”. Цей маразматичний гебіст сталінського покоління добре знає, що покоління Січових Стрільців і Української Галицької Армії (СС–УГА) народило покоління ОУН–УПА, і найяскравіший приклад цього – мілітарно-ро-

динна наступність у Романа Шухевича (стрийко – воїн СС–УГА) та Степана Бандери (батько – капелан УГА). Він цих наших Героїв називає “колабораціоністами” нацистів, яким, мовляв, “потрібно була не Україна, а життєвий простір і раби для арийських панів”. Чи цей упир знає, що саме нацисти запропорили С. Бандеру до Заксенгаузена, а двох його братів – Василя і Олександра – закатували поляки з німцями в Авшвіці, а Оксану, Марту, Володимиру – сестер Степана Бандери – саме москвити відправили на заслання? Звісно, що знає, бо це зробили його навчителі – московські чекісти. Але його мова – це мова сатанинської брехні. **Думаю, коли б москвити убили лише Симона Петлюру, Евгена Коновальця, Романа Шухевича, Степана Бандеру і лише одного воїна в сучасній московсько-українській війні, ми – як свідомі нація – мали б жити і творити не лише задля процвітання України, – а задля знищення МОСКВИ.** Бо непокаране і невідплачене зло множитья і вбиває ще сильніше.

Не менше тріпає цього виродка від Петлюри як очільника війська УНР, яку він називає “квазі-державним утворенням”.

Проте найбільшою панікою для Путіна і кошчевою голочкою його неминучої смерті є продовження сьогодні цієї націоналістичної бандерівської справи, тому він захлинається від обурення: “Під охороною офіційної влади проходять марші, смолоскипні ходи на честь нещобитих військових злочинців з есесівських формувань. У ранг національних героїв ставлять Мазепу, який зраджував всіх підряд, Петлюру, який за польське покровительство розпачувався українськими землями, Бандеру, який співробітничав з нацистами”. І це дуже правильно, що йому увижається привид С. Бандери в сьогоднішньому Криму, Севастополі, Донецьку і Луганську, бо тільки ця націоналістична ідеологія здатна УБИТИ Путіна і розвалити РФ, повернувши цей протиприродний та протилюдський соціоутвір в етнічні межі гниловодної річки з промовистою назвою Москва. І те, що восьмий рік наша Армія тримає оборону країни, свідчить про присутність того бандерівського духу, який і наводить жах на Путіна. Він сам закликає нас до найосновнішого – “мілітаризації країни”, бо в цьому наша неминуча перемога. **Країна, що не воює, – миру не матиме.**

Анти-Мінськ – анти-Росія – це наша перемога

Свій історичний пасаж Путін нервово завершує основним – спільним із П. Порошенком – творінням Мінськом-1 і Мінськом-2 – цією формулою капітуляції України в московсько-українській війні відразу ж після трагедії і подвигу Іловайська, про що зазначено вище. Як що він заявляє, що мінські угоди “не мають альтернативи”, то це означає, що лише альтернатива до мінських угод – шлях до української, а не путінської перемоги. Цей карлик такий до нас добрий, що чітко розкриває основні механізми “мінська”: “безпосередньо домовитись з дпр і лнр за посередництвом Росії”... Як можна “безпосередньо” домовлятися з кимось за “посередництвом”, знає тільки маразматик Путін. Проте найосновніша методична підказка Путіна для

нас, вільних українців, розбудувати, як він сказав, проєкт “анти-Росія” (з чим він “ніколи не змириться”), позаяк “справжня суверенність України можлива” не в “партнерстві з Росією”, як каже Путін, а тільки в перемозі над Москвою.

Висновки

Дякую Путіну, що він через цей лист публічно зізнався всьому світові, що він монстр, бо живе лише однією невідступною ідеєю – вбивати своїх “єдинородних братів”-українців. Його рахунок пішов уже на 15 тисяч убитих. Він зізнався в тому, що є гідним послідовником тирана, параноїдального маніяка Сталіна, що здох у власних фекаліях, чого й слід очікувати Путіну. Попри те, виняткова його вдячність, що цей лист – це інструкція українцям, як убити монстра-путіна. **Це своя мова, своя історія, своя церква, своя армія, свої герої – ось вони духовні опори свободи і сили української нації, на яких так вправно наголосив Путін. А ще – це анти-Росія і анти-Мінськ + свій економічний інтерес.** Тоді перемога України над Росією і перетворення її в Московію неминуча.

П. Н. Для закріплення культурно-політичної прірви межі українцями і москвитами варто цього монстра Путіна добряче добанути, оправивши в залізо, геніальною працею Хведора Вовка “Студії з української етнографії та антропології” (1928, 1995) або ж просто одягнути в національний стрій українця і москвиту...

Література

1. Брайчевський Михайло. Походження Русі. Вибрані твори. К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2002. С. 179–390.
2. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. “Братня” навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. К., 2016. 248 с.
3. Висоцький С.О. Київська писемна школа X–XII ст. Львів–Київ–Нью-Йорк, 1998. 246 с.
4. Кінан Едвард. Російські історичні міфи. К.: Критика, 2001. 273 с.
5. Липа Юрій. Всеукраїнська трилогія: У 2 т. / Призначення України. К.: МАУП, 2007. Т. 1.
6. Наконечний Євген. Україне ім’я. Чому русини стали українцями. Львів: Піраміда, 2004. 350 с.
7. Огієнко Іван. Історія української літературної мови. К.: Либідь, 1995. 293 с.
8. Півторак Григорій. Походження українців, росіян, білорусів. Міфи і правда про трьох словянських братів зі “спільної коліски”. К.: Академія, 2001. 149 с.
9. Підручний П. В. Два програмні писання Й. Рутського / Записки ЧСВВ. Секція II. Т. IX (XV). Вип. 1–4. Рим: Вид-во ОО. Василіян, 1974. С. 24–47.
10. Фаріон Ірина. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV–XVII століттях: мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. 654 с.
11. Яковлів А. Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р. Переяславська рада 1654 року (історіографія та дослідження). К.: Смолоскип, 2003. С. 91–155.

Ірина ФАРІОН

Чого прагне путінська пропаганда?

Закінчення. Початок на стор. 2-3

Кирило СТЕЦЕНКО,
голова Київської “Просвіти”,
народний артист України:

“Нам все-таки вдалося відвоювати рух за впровадження Закону про функціонування української мови. 16 липня настала нова стадія цього закону, яка контролює роботу мистецьких організацій, телебачення, кіно. Дуже важливо, що, незважаючи на потуги ворогів українізації, це вдалося зробити силами наших патріотів і публічної активності українців. Мітинги під Верховною Радою показали, що для нас це має значення.

Проводимо нашу конференцію дуже вчасно – вже за чотири дні після того, як з’явилася пресловута стаття Путіна. На відміну від наших політологів, які кажуть, що на це не варто звертати увагу. Насправді це дуже важливий момент лобового зіткнення між світами “русского міра” і українського світу. Тут дуже капітально і дуже системно подана концепція, яка адресована до російського населення в Росії для того, щоб його мобілізувати, щоб воно відчувало внутрішню правоту своєї боротьби і потенційність війни. Це мені нагадує артобстріл перед тим, як пустити піхоту. Вона ж звернена і до п’ятої колони в Україні для того, щоб посилити її позиції і світоглядно організувати.

Стаття Путіна нагадала мені “Короткий курс ВКП(б) Сталіна. Це документи, які мають виробити світогляд “русского міра”, завдання якого “восстановить историческую справедливость”.

Соромно, що ми, українці, на 30-му році нашої незалежності не здійснили культурної революції, яка мала б комплексну структуру. Одним із напрямків цієї революції мало б бути переосмислення історії з української позиції. Чому так не склалося? Працює Національна академія наук України, є система захисту дисертацій, авторитети, традиції. Але традиції – радянські. (Якщо людина може запропонувати щось інше, то вона має бути з-поза меж академічної науки. Це неправильно).

Усе, що стосується національної ідеї та місця української нації і держави, які є інструментами в реалізації цієї мети, не склалося через різні причини. Це п’ята колона, українська боязкість та поблагливість. Але що б там не було, ми зараз отримали в лоб дуже серйозний удар, який важко витримати. Проти нас діє система іншого бачення світу, яка створювалася віками.

Можливо, мало хто читатиме цю статтю. Але які висновки будуть зроблені? Наша академічна історична наука, всі, хто займається гуманітарним напрямком, не зробили за 30 років те, що мали зробити. Не змогли розв’язати ті вузли, на яких всюди паразитує Путін, що озвучує міфи, які культивувалися в царські часи, радянській Росії і зараз всі повилазили назовні.

Ми мало говоримо про те, що є величезна різниця між писемною мовою і розмовною. Це те саме, що латина для Європи, яка була писемною мовою церкви, але не була рідною ні для французів, ні для іспанців.

Староболгарська мова не могла бути рідною для киян, які говорили між собою староукраїнською мовою. Наша наука могла б розчистити ці пострадянські,

постімперські міфи. Те ж саме з міфом про спільне походження.

Ми не зруйнували міф, що Московія – це не Русь, а Русь – це не Московія. Потрібні зміни на рівні свідомості. Це має бути підкріплено великою кількістю джерел. Ще один міф про Олександра Невського, Юрія Долгорукого, претензії Москви на Київську Русь.

Ще одне питання: чи починається наша державність з Київської Русі? Що було раніше? Переконаний, що тут існувало багато держав. Але період тисячоліття до Київської Русі мало вивчений. А росіянам не вигідно знати, що до Русі щось було. Тоді виникає питання: хто вони і навіщо?

І стосовно самої назви “Україна”. Путін стверджує, що це окраїна. Але ми знаємо, що префікси у і в вказують на центр. Отже, Україна – це те, що в центрі.”

Валерій ФРАНЧУК,

лауреат Шевченківської премії,
народний художник України:

“Вперше у мою свідомість прийшло їхнє імперське величчя, коли я служив у Москві у Шереметьєво. Командир нашої роти запитав, куди я хочу поїхати. Відповів, що в Україну. Він сказав: “Поезжай в свою холяндію”. Відтоді в мене з’явилася до них “любов”. Потім я втямив, що таке Голодомор. Допомогла мені в цьому мама.

Моя мистецька концепція картин про Голодомор – показати діявольську суть москвитів. Вони називають нас “братами”, а поїдають живими. Намагався здолати їхній російський фашизм майже в кожному своєму творі.

Що далі? Нам тільки слава і перемога. Будемо йти по цій дорозі. А таке зібрання дає нам можливість заявити про свій протест.”

Микола ШКУРКО,

голова Ніжинського об’єднання
ВУТ “Просвіта”:

“У 1990 році постало Товариство української мови імені Тараса Шевченка – єдина демократична, патріотична організація. Завдяки ТУМу сформувався склад Верховної Ради, який прийняв доленосні “Декларацію про державний суверенітет України” та “Акт проголошення Незалежності України”, багато інших законів, які лягли в основу нашої подальшої роботи.

Не зменшилося значення “Просвіти” і в сучасній Україні. Інше питання, що вона не зайняла в державі належного місця. Візьмемо досвід наших найближчих сусідів – словаків. У них є Матиця словацька – прообраз нашої “Просвіти”. Це установа, якій держава делегує частину своїх функцій, що стосуються інститутів, музеїв, кінематографа з відповідним державним фінансуванням. І при цьому всьому – це громадське об’єднання, яке обирає своє керівництво. Це не призначені чиновники, а громадський інститут за своєю формою.

Що нам потрібно, коли ми маємо вже 30 років державності? Нам час заявити про себе на високому державному рівні. Ми можемо взяти на себе ті функції, які держава не може виконати, особливо в царині ідеологічно-інформаційній. “Просвіта” має йти у владу і брати на себе частину цієї влади.”

Власн. інф.

“Ти вдома працюєш і нема тобі часу збирати білизну, а за кого наші повстанці кладуть голови?”

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАШУК,
історик

Ганну було заарештовано 22 березня 1946 року — в один день з Людмилою Пугач, Євдокією Пархомюк, Тетяною Дацюк. Всі четверо проходили під загальною справою 12105-П.

Того самого дня молодший лейтенант Шарапов, у присутності Івана Шергея та Флора Шергея описав майно Ганни Шергей: будинок дерев'яний, конюшню, хліва, корову, двоє коней, шестеро овець, а “більше нічого не виявилось”. Шарапов взяв “гарантійну розписку організації НКДБ” в тому, що Флор Шергей, “мешканець села Кордишів, зобов'язується зберегти до особливого розпорядження майно Ганни Флорівни Шергей”.

А далі почалися допити. “Я, оперуповноважений Шумського РВ НКДБ лейтенант Свириденко, затримав громадянку Ганну Шергей, 1924, освічену, незаміжно, з селян, під судом і слідством не була, в Червоній Армії не служила”. Її попередили “про відповідальність за подання неправдивих свідчень”. На запитання “детально розказати, хто із жителів с. Кордишів знаходиться в УПА”, Ганна сказала, що знає наступних: “Тимофій Пилипчук, біля 25 років, Петро Поліщук, біля 30 років, прізвища не знаю, Федір, застрілювався, коли військові виявили його в кривці 1945 року. І більше нікого по селу Кордишів я не знаю і не бачила — ні станичного ОУН, ні господарчого, ні заготівельників продуктів. Особисто я ніколи продуктів не збирала, ніякого зв'язку з ОУН не мала і не маю. Із жителів села Кордишів, які допомагають “бандитам” або мають зв'язки, нікого не знаю. Із членів ОУН інших сіл Шумського району, нікого не знаю і не бачила...” (Допит перервано...)

“Можу додати, що один-єдиний раз, при окупації німців, бачила озброєних жителів села Кордишів. Один, прізвища не знаю, Володимир, другий — Поліщук Петро, були біля церкви (на празник Івана). І більше ніде ніяких озброєних “бандитів” я не бачила.

— Ви даєте неправдиві свідчення, я вимагаю дати правдиві покази.

— Всі мною дані свідчення є правдиві, я ще раз стверджую і наполягаю на них”. (Допитав оперуповноважений Шумського РВ НКДБ лейтенант Свириденко). На першому допиті Ганна все відкидала і якщо назвала Петра Поліщука, то знала, що його в живих вже нема.

10 квітня 1946 року, вже в Кременці, молодший лейтенант Оробій допитував Ганну Шергей.

— Ви заарештовані і притягнуті до кримінальної відповідальності за приналежність до ОУН. Коли ви вступили в організацію?

— Влітку 1943 року до мене прийшла Василиук Тетяна (1944 була вбита. — Авт.) і сказала, що я повинна збирати продукти на своєму хуторі для ОУН і УПА, а також дала мені організаційне псевдо “Ірка”, так що в ОУН я вступила влітку 1943 року, була рядовим членом, збирала продукти для ОУН і УПА.

— Кому належить псевдо “Жито”?

— Я не знаю, кому належить псевдо “Жито”. (Допит перервано...)

Згодом співробітник Кременецької слідчої групи УМДБ Тернопільської області Оробій продовжив допит.

— Вам зачитано постанову про пред'явлення обвинувачення і притягнення в якості обвинуваченої за ст. ст. 54-1 “а” і 54-11 КК УРСР. Вам зрозуміла сутність обвинувачення?

— Так, сутність пред'явленого мені звинувачення зрозуміла.

— Ви визнаєте себе винною в пред'явленому вам звинуваченні?

— Винною себе визнаю в тому, що влітку 1943 року вступила в ОУН і як учасниця станичної організації збирала продукти: хліб, борошно, картоплю сушену, картопляний крохмаль, а також зв'язала светр для УПА і віднесла пів кілограма вовни.

В ОУН була загітована господарчою станичної організації Тетяною, котра псевдо мені своє не сказала і я його не знаю”. (Допит зупинено...)

«Жіноча справа»

Ганна Шергей (“Ірка”): “Я збирала хліб, картоплю, крохмаль, сир, крупу для УПА, а також зв'язала для хлопців светр”

Ще раз, втретє, в цей день було проведено допит 16.00—18.00.

— Коли ви вступили в ОУН і яка ваша практична діяльність?

— Влітку 1943 року мене зустріла на вулиці станична Тетяна і сказала, що ми всі повинні допомагати повстанцям Української Армії. Вона сказала: “У селі ти продукти не збиратимеш, будуть збирати інші дівчата, яким я скажу. А ти повинна збирати продукти на хуторі, де живеш”. Але завдання тоді вона мені не дала. Тижнів через два Тетяна зустріла мене і каже: “Ганко, ти повинна зібрати для УПА на своєму хуторі картоплю сушену і крохмаль”, що я зробила і занесла їй до хати. Через деякий час Тетяна прислала до мене господарчу села Улиту, яка сказала, щоб я збрала чисту білизну, але я не збирала, бо не мала часу. Після цього зустрічає мене Тетяна і говорить: “Ти вдома працюєш і нема тобі часу збирати білизну, а за кого наші повстанці кладуть голови і за кого вони воюють?”

Влітку 1943 року я продукти більше не збирала, а коли похолодало, то Улита принесла до хати вовну і я зв'язала один светр для УПА. 1944 року я цілий рік збирала харчі (хліб, борошно, сир), а також у мешканців хутора збирала білизну для УПА. Коли я принесла продукти на квартиру Улити, в травні місяці 1944 року, вона дала мені організаційне псевдо “Ірка” і сказала, що буде писати мене не Ганка, а на псевдо, і коли знайдуть запис, то не дізнаються, хто збирав хліб, а коли запише моє ім'я, то мене знайдуть і заарештують. У лютому 1945-го я захворіла на тиф і пролежала до квітня. Коли одужала, то в нашому селі і нашій хаті розташувався гарнізон, і я не мала можливості збирати харчі для ОУН і УПА.

У грудні 1945 року голова сільської ради Рижук Филімон ходив по селу і говорив, щоб до нього додому зносили по сто рублів або по пуду жита, а у кого є вівці, щоб здавали вовну на светри — все це збиралось для ОУН і УПА. Я грошей і жита не здавала, а занесла пів кілограма вовни, і Рижук Филімон мене записав.

— Кого ви знаєте із членів ОУН і бандитів УПА вашого села Кордишів?

— Василиук Тетяна, біля 26-27 років, займала посаду станичної, проживає на нелегальному становищі, псевдо мені невідоме (на той час вбита за нез'ясованих обставин. — Авт). Миронюк Улита, біля 30 років, займала посаду господарчої, псевдо “Сніжинка”, живе на нелегальному становищі; Володимир, прізвища не знаю, біля 30 років, член УПА, ходив озброєний гвинтівкою — бачила при німцях, а при радянській владі не бачила його в селі, псевдо не знаю. Поліщук Петро, біля 30 років, мешканець села Кордишів — член УПА, при німцях був озброєний пістолетом, де в даний час, не знаю. Пилипчук Тимофій, біля 26 років, мешканець села Кордишів — член УПА, був озброєний гвинтівкою і пістолетом, при радянській владі його не бачила...” (Знову допит перервано, але на 12 квітня це ще не кінець).

Четвертий за цей день допит було розпочато о 21.30, коли завершено, не вказано. Молодший лейтенант НКВД Оробій сказав, що “слідство має у своєму розпорядженні матеріали про те, що ви не все розповіли, будучи членом ОУН”. Зрозуміло, що на “ви” слідчі до “бандиток” не звертали ся.

— Так, я не розповіла про те, що в селі Кордишів проводились збори членів ОУН. Влітку 1944 року “Сніжинка” збрала нас в школі. В школу прийшли наступні члени ОУН: Пархомюк Євдокія, Дацюк Тетяна, Пугач Людмила, Липко Галина, Мельничук Василина, Пилипчук Ірина, Яцук Людмила, Кляшторна Галина і я, Шергей Ганна. Були присутніми на зборах станична села Кордишів Василиук Тетяна, станичний села від чоловіків Дацюк Федір, господарчий Пилипчук Порфир. На зборах читали націоналістичну літературу, Улита говорила, щоб не підкорялись радянській владі, а допомагали збором продуктів ОУН і УПА, які борються за Самостійну Україну. Щоб була конспірація, Улита сказала, що кожна з нас повинна вибрати собі псевдо. Так і зробили. Хто був на зборах в школі: Дацюк Т. В. вибрала псевдо “Рожа”, Пархомюк Є. О. — “Павонія”, Липко О. К. — псевдо не знаю, Пугач Л. К. — “Чорна”, Мельничук Т. І. — “Пшениця”, Яцук Л. І. — “Тополя”, Кляшторна Г. В. — “Оргінія”, Пилипчук І. Г. — “Маруся”, Липко Г. Д. — “Тамара”.

Усього зборів було 4, і на всіх говорили, що при радянській владі жити важко, “з голоду подохнемо і нас, українців, вивезуть в Сибір до білих ведмедів”.

Через 15 років після Ганниних допитів, 12 квітня 1961, людина вперше облетить землю, вирвавшись за орбіту земного тяжіння. Чоловіка відправить у космос та сама держава, яка з усіх сил “наздоганяла і переганяла” Америку. Держава, яка, озброюючись сама, озброювала тоталітарні режими світу. Яка культивувала насильство і на ньому трималася. Для якої свобода людська і української нації була задекларована, але сприймалася як найбільша загроза і небезпека.

У 40-х на Західну Україну на боротьбу з патріотично налаштованою молоддю, що мріяла про Самостійну Україну, ця держава кинула озброєні військові формування і вишколених служак органів безпеки. Тортури, які застосовувалися при допитах, потребували б окремого міжнародного процесу з прав людини. На жаль, цього не сталося. Слідчі, судді, прокурори так і залишилися непокараними, при добрих пенсіях, посадах, винагородах і пільгах. І сьогодні вже діти та онуки чекістів, що культивували синдром ненависті до “западно-українського націоналіста”, так само ненавидять незалежну Україну, її мову і пам'ять про молодь, яка мріяла про самостійну державу у 40-х, заплативши сво-

Ганна з сином Степаном, 1959 р.

бодою і життям, виселенням родин у російську вічну мерзлоту.

“Визволивши” село, нова окупаційна влада нагнала страху, підозр і заціпила людям вуста. Несправедливість ятрить: пошани до учасниць ОУН ніколи не було. Коли дівчата поверталися з тюрми, при владі були ті, хто відправляв їх до Сибіру. Не шанували героїнь за незалежності, бо при владі знову жилишались, якщо не самі начальники, то їхні спадкоємці. З травмою пекучого болю “дівчата” й відходили. І тепер у селі не залишилося жодної з учасниць, хоча ще кілька років тому ми могли б розпитати їх “наживо”.

Сьогодні ж цинічна педантичність слідчих, з якою вони протоколювали свідчення жертв, і папір, що витерпів вибиту кров'ю правду, — головний документ історії, яка називається “Жіноча справа”. Результат цієї справи — незалежна Україна, суверенна держава на мапі світу. Саме вони, колишні учасниці і учасники ОУН і УПА, довгі роки, щодня і щохвилини, як невиспаний псалтир, тримали і не відпустили думку і молитву за самостійну Україну. Тому вона й не перервалася аж до Незалежності.

Після очних ставок, свідчень, допитів — 19 квітня 1946 року, за загальною слідчою справою 3126, за якою проходили четверо зборачів: Пугач, Пархомюк, Дацюк і Шергей, було встановлено, що “в селі Кордишів існує організація ОУН, яка веде активну антирадянську діяльність”. Шергей Г. Ф. 1943 року вступила в ОУН і отримала організаційне псевдо “Ірка”, відвідувала нелегальні збори, де обговорювались питання практичної боротьби з Радянською владою в Західній Україні. З моменту вступу в ОУН до арешту Шергей збирала хліб, картоплю сушену, крохмаль із картоплі, сир, крупу для “бандитів” УПА, а також для них зв'язала светр. У пред'явленому звинуваченні винною себе визнала, а також викривається показами свідків: Рижук Ганни (...).

Саме про неї не раз згадувала пані Ганна Шергей, коли розповідала про свій арешт. На жаль, Ганна Рижук з приходом гарнізону пішла до нової влади з каяттями і здала всіх, а деякого просто обмовила. Енкаведистам залишилося тільки вибити зізнання зі зрадженні подружжю дівчат і підтасувати під слідчу справу. Що садисти з насолодою і зробили.

“Протокол очної ставки від 14/ІІІ — 46 р. між Шергей Ганною і Рижук Ганною.

— Рижук, ви знаєте сидячу перед вами громадянку, якщо знаєте, то як?”

— Так, сидячу громадянку я знаю добре, як односельчанку села Кордишів на прізвище Шергей Ганна. Крім того, я її знаю по спільній роботі в станичній організації ОУН, де вона виконувала функції господарчої станичної організації ОУН. З 1943 року Шергей Ганна по день її затримання, тобто, по 13 березня 1946 року проводила заготівлю продуктів, білизни, вовни та інших речей “для банди УПА і ОУН” серед населення і наvertала членів ОУН, таких як: зв'язкову Липко Галину, псевдо не знаю, Колесник Устину, зв'язкову станичної організації (“Горда”), Решетнік Марію, зв'язкову станичної ОУН, організаційне псевдо не пам'ятаю, Пилипчук Ірину, організаційне псевдо “Маруся”, зв'язкову станичної організації, Пархомюк Ганну, псевдо “Квітка”, рядовий член ОУН. Всіх вище перерахованих членів станич-

1. Фам. Шергей	Орган ЧУМБ
2. Ім'я Ганна	для арештування
3. Отч. Пилипчук	у в'язницю
4. Год. народж. 1882	без сокращений
5. Место. народж. Курчівка	Окред. А.
6. Адреса Курчівка, р-на, Шумський повіт	№№ д-л 7323
7. Проф. (спец.) Шергей Ганна	Сл.
8. Место. роботи, долж. в селі	Арх.
9. Парт. С/ч	Сл.
10. Нац. Укр	Арх.
11. Гражд. ссср	Дакто
12. Арештован 194 г.	форм.
13. Характер преступлений	
14. Ст. ст. УК	
15. Карточка заповнена	

Справа 7323 на виселення “сім'ї УПА” Шергей Г. Ф., 1947 р.

ної ОУН Шергей Ганна, як станична господарча, дуже часто на вертала на збір продуктів: сала, вершкового масла, вовни для виготовлення теплої одягу для банди ОУН і УПА. Зібрані продукти Шергейовою та іншими членами станичної ОУН зносились для зберігання до Шафарук Антоніни, проживає біля голови сільської ради в сусідах. Хочу додати, що я була зв'язковою у станичного с. Кордишів Пилипчука Івана, псевдо його “Тарасик”. Не дивлячись на це, Шергей Ганна, як господарча станиці, дуже часто заставляла і мене збирати продукти для банди ОУН і УПА. Останній раз вона мене застала в кінці січня 1946 року. І я збрала з Липкою Г. Д., Колесник У. С., Решетник М. М., Пилипчук І. Г. і Пархомиюк Г. П. сиру 8 відер, масла вершкового 1 відро. Ось що я могла сказати про практичну діяльність Шергейової в станичній організації ОУН с. Кордишів.

— Ви підтверджуєте свідчення Рижук Ганни Філімонівни?

— Свідчення Рижук я зовсім не підтверджую, тому що її покази по відношенню до мене несправедливі.

— Рижук, ви підтверджуєте свої свідчення по відношенню до Шергей Ганни?

— Так, я свої свідчення стверджую, бо вони справедливі, і я ще наведу наявні факти, пропущені мною вище. У другій половині січня 1946 року до мене на квартирі о 10-й вечора прийшов бандит із СБ Пилипчук Тимофій (“Чижик”), озброєний гвинтівкою СВТ, і з ним озброєна револьвером системи наган Шергей Ганна. Тут же вона, як господарча станичної організації ОУН, дала мені вказівку зібрати 10 пар білизни.

У другій половині грудня 1945 р. вночі прийшло до мене троє чоловік невідомих військових і запропонували вийти з ними. Коли ми вийшли, то Ганна стояла на подвір'ї з військовим. Тоді я тільки зрозуміла, що це не військові, а “бандити”. Шергей запропонувала піти вночі з нею і я пішла з відділом “Герасима”. Не дійшовши до с. Жолобки, відділ “Герасима” зустрівся з військами червоної армії і почалась перестрілка. Ми з Ганною вернулись назад в село вночі і прийшли до мене і вона спала до ранку, а потім пішла додому”.

Справа йшла до вироку. Ганна з дівчатами утримувалася під вартою в Кременецькій тюрмі УМДБ. Формально, на папері казуїстика мала мати бездоганний вигляд із відображенням усіх “справедливих процедур справедливого радянського суду”. На судові засідання викликали обвинувачених, які утримувалися в Кременецькій тюрмі, і свідків, в тому числі Рижук Ганну.

За документами робимо висновки, що відповідно до протоколу, підготовче засідання ВТ відбулося у Чорткові 3 травня 1946 року. ВТ військ МВС Тернопільської області “працював” у складі головуючого Баранова, капітана Кошкарьова, лейтенанта Содомчука, секретаря Шидловського, за участю капітана Зенова. Доповідач Зенов пропонує передати суду Шергей за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. Співдоповідач Содомчук з думкою доповідача згідний.

15 травня 1946 року Військовий Трибунал військ МВС Тернопільської області в Кременці в закритому судовому засіданні, без участі звинувачення і захисту, розглянули справу по обвинуваченню: Шергей Ганни за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР”.

Підсудна показала: “Я, Шергей Ганна, 1924, уродженка села

Кордишів, українка, 4 класи. Батько Флор, мати Пестя і брат Ананько проживають за місцем мого народження, заарештована 6 березня 1946 року. З обвинувачувальним вироком озайомлена 14/V — 46 р. Під час німецької окупації працювала в своєму господарстві. З травня 1943 року, будучи членом ОУН, збирала продукти на своєму хуторі, мала псевдо “Ірка”. Крім того, вив'язала светр для УПА. 5 разів була на таємних зборах, де нас вчили не коритися Радянській владі і допомагати УПА. Заявити начальнику гарнізону, який стояв у мене вдома, я боялась, щоб не заарештували. Батько не знав про мій зв'язок з ОУН, інакше не пустив би, а розповідати боялась, тому що знала, що “за розголошення таємниці на нас впаде смерть”.

“Таємно. Вирок іменем Союзу Радянських Соціалістичних Республік 15 травня 1946 року. ВТ військ МВС Тернопільської області на закритому судовому засіданні без участі звинувачення і захисту розглянув справу по обвинуваченню Шергей Г. Ф., 1924, українки. Приговорив: Шергей Г. Ф. на основі ст. 54-І “а” КК УРСР до позбавлення волі з відбуванням у ВТТ терміном на 10 років з подальшою поразкою політичних прав. Майно засудженої конфіскувати. Вирок остаточний і оскарженню не підлягає.

Вже в Кордишеві: в центрі мама Євгенія Андріївна, ліворуч син Степан, стоять Ганна з братом Зосимом

Шергей Г. Ф. відбувала покарання в Норильській Красноярського краю, звільнена з ув'язнення 11.07.1955 р., а 24.04. 1956 р. зі спецпоселення. Реабілітована 7.03.1992 р.

Тим часом, на сім'ю “зрадника Батьківщини Шергей Г. Ф.” була заведена справа № 7323. У ній було сказано, що із членів сім'ї, які проживали спільно з нею: батько, Флор Кирилович, 1882, працює в своєму господарстві; мати, Пестя Андріївна, 1885, працює в своєму господарстві; брат Ананій, проживає спільно з батьками. “В радянській армії, партизанських загонах ніхто не служив, інвалідів вітчизняної війни, нагороджених орденами РСР та обраних в органи радянської влади, немає”. 18.IX-47.

23 вересня 1947 року співробітник відділу 2-Н УМДБ по Тернопільській області лейтенант Нурхатов, розглянувши матеріали облікової справи “на сім'ю активної учасниці ОУН-УПА Шергей

Г. Ф., засудженої за антирадянську діяльність на 10 років ВТТ”, знайшов, що батько Шергей Ф. К., мати Шергей П. А., брат Шергей А. Ф. проживали спільно з засудженою. “Вважав би сім'ю Шергей Г. Ф. у відповідності з наказом МДБ СРСР № 00430 від 21 серпня 1947 року виселити у віддалені місця Радянського Союзу, майно конфіскувати”.

“Особливо таємно. Сім'я учасниці ОУН, засудженої Шергей Г. Ф., в складі: батько — Шергей Ф. К., 1882, мати — Шергей П. А., 1885, — 21 жовтня 1947 року вислана на ст. Усяти Томської залізниці, ешелон № 20049. Начальник конвою Куриленко в/ч 7529. Із складу сім'ї, яка підлягає виселенню, не був висланий Шергей А. Ф., 1930, — вдома не виявившись”.

Родина Шергей Г. Ф. була виселена на спецпоселення в Кемеровську область з повним обмеженням свободи, абсолютним безправ'ям і виснажливими умовами праці. Відбувши 10 років, вони повернулися у Кордишів, 14 березня 1957 року. І тут продовжується історія “сім'ї бандитки ОУН”.

“Начальнику І спецвідділу УВС облвиконкому Тернопільської області капітану Шевердіну. На проживання прибули колишні спецпоселенці Шергей Ф. К., Шергей П. А., Шергей А. Ф.,

щину. Приїхали на батьківщину 8 лютого 1957 р. Я написав у колгосп заяву, щоб дали мені лісу або колишню нашу хату. Колгоспні загальні збори вирішили повернути мені хату, так як вона їм не придатна, розвалюється. Але ми б її підправили і як-небудь сіли б. Та голова райвиконкому Барчинин вивіз мене і сказав: “Хату не маємо права віддати, а лісу у нас немає”. Я спитав: “А де жити?” “Де хочеш”. У мене сім'я складається із семи осіб: двоє старих батьків, троє дітей, я і дружина. Я сказав, щоб дали мені рішення райвиконкому, що відмовляють, а він не дає. Я вважаю, що був ще малолітнім, не винний ні в чому. Прошу розглянути мою заяву. До цього Шергей А. Ф. 18. VI.1957 р.”

“01.VII.1957 р. Шергею А. Ф. Ви звільнені із спецпоселення без повернення конфіскованого при вислці майна, про що було об'явлено під розписку 27.10.56 р.”

Ганна Шергей була звільнена з Норильського ув'язнення 1955 року. Батьки ще перебували на спецпоселенні в Кемеровській області. І вона написала заяву з проханням відбувати заслання поруч з батьками, з якими не бачилися 10 років.

“13 липня 1955 р., начальнику управління Норильського табору полковнику Павлючеку, начальнику УМВС Кемеровської області полковнику Григорьеву. Із ув'язнення 13 листопада 1955 р. звільняється особливо небезпечний злочинець Шергей Г. Ф., уродженка Шумського району, засуджена ВТ військ МВС Тернопільської обл. 15 травня 1946 р. за участь в контрреволюційній банді ОУН до 10 років ув'язнення. Просимо етапувати в розпорядження УМВС Кемеровської області для направлення в заслання на поселення по місцю поселення батька і матері. Про прибуття Шергей Г. Ф. до місця заслання просимо підтвердити, представивши облікову карточку”.

“27.IV.55. Начальнику 4-го спецвідділу МВС СРСР полковнику Новікову, Москва. Просимо видати наряд на завершуючу термін покарання ув'язнену Норильського ВТТ МВС Шергей Ганну Флорівну, уродженку с. Кордишів, українку. Стан здоров'я: здорова. До числа особливо небезпечних державних злочинців віднесена рішенням центральної комісії Норильлага МВС від 10. XI-48 р. За станом здоров'я до подальшого проживання в умовах Заполяр'я придатна”.

Ганна відбуде заслання, вийде заміж за Степана Пацолу, народить сина Степана і повернеться в Кордишів.

“На підставі Закону УРСР “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” від 17 квітня 1991 р., мене реабілітовано. Тепер я звертаюся до вас з проською реабілітувати моїх

Регистрационный лист № 39					
включенной регистрации выселенно-спецпоселенца					
1. Шергей Г. Ф. Кирилович 1882 г.					
2. Оуди Френ					
3. ПРС. «Витязь»					
4.					
Месяц	Дата выки	Расписка выселенно-спецпоселенца	Месяц	Дата выки	Расписка выселенно-спецпоселенца
Январь	22/5/57	за Шергей	Июль	15/57	Шергей
Февраль	29/5/57	за Шергей	Август	2/57	Шергей
Март	26/6/57	за Шергей	Сентябрь	14/57	Шергей
Апрель	30/6/57	за Шергей	Октябрь	28/57	Шергей
Май	26/7	Шергей	Ноябрь	5/57	Шергей
Июнь	26/8	Шергей	Декабрь	25/57	за Шергей

Командант спецкомендатуры № 89
 ГО МГБ Лейтенант Шергей / Кургусян

Явочний листок до комендатури Шергея Ф. К. за 1951 р., і так усі 10 років

батьків: Шергей Ф. К., 1883 р. н., помер 1960 р.; Шергей С. А., 1889 р. н., померла 1971 р. У 1947 р. під час вивезення моїх батьків у Сибір, до колгоспу було забрано: хату, клуню, хлів, погріб, 2 коней, 2 корови, телицю, 10 овець, кури, гуси, індички тощо. З повагою до вас Ганна Флорівна. 01.02.1996”.

“5 березня 1996 р. Співробітник відділу УВС Тернопільської області Мельник, розглянувши на підставі заяви гр. Пацолі (Шергей) Г. Ф. матеріали архівної справи № 2504 на сім'ю Шергей, встановив, що постановою позасудових органів 23 жовтня 1947 року з місця проживання Шергей Ф. К. і Шергей С. А. були виселені на спецпоселення з конфіскацією майна. На спецпоселенні в Кемеровську під наглядом спецкомендатури знаходились до 27.10.1956. Беручи до уваги, що ніхто з вищевказаних осіб засуджений не був, а мало місце їх адміністративне виселення, проведені позасудовими органами, дії яких Законом України від 17 квітня 1991 року “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” визнані незаконними, керуючись ст. 3 вказаного Закону, — вважаю виселення у 1947 році Шергей Ф. К., Шергей С. А. і конфіскацію майна незаконними, а їх реабілітованими”.

Найбільше саме про неї шкодую, бо пані Ганна завжди готова була розповідати і розповідала. Коли заходила до нас до хати, завжди зачинала за собою двері на защіпку. З уривків її розповідей я запам'ятала, що “носила грипси Баняку, до Биковець”... Розповідала, що на допитах слідчі намотували косу собі на руку і пускали дівчат так, що “летиш через усю кімнату до стіни”. Відливали водою... Про відвідування казала, що морози були такі страшні, що не могла ніколи зігрітись. Бушлати (чи фуфайки) і теплі штани на роботах обмерзали, після роботи встигали тільки розмерзнутися, але не висихали. Одягали мокрі, і на холоді вони знову замерзали. Казала, що мріяла про одне: наїстися хліба... Казала, що в камерах, де вони сиділи під час слідства, бігали страшні пацюки. Розповідала, які сильні люди сиділи разом з нею: “патріоти, Ванька, такі, що не передали”... Завжди піднесено говорила про Україну і вірила в самостійність, коли навіть натякати на це було небезпечно. Дочекалася незалежності і раділа: “Хто думав, що дочекаюся, але таки доконало їх, доконало” (Г. Д.).

У публікації використані матеріали архівних справ: Архів УСБУ в Тернопільській області. - Ф.7(Р). - Спр.12105-П. - 151 арк.

Архів УМВС України в Тернопільській області. - Ф.47. - Спр.2504. - 98 арк.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Національний Просвітник чеснот

У ці дні від затуманених карпатських верховин до донецьких степів чуються соборні дзвони. Вони славлять, віншують, здоровлять високодостоїнного Українця – Івана Дзюбу. Щиро, вразливо, велично. Моя землячка Ольга Кобилянська такий стан душі обрамлювала і ущаслилювала співом Слова: “Коли чую (таку) музику – готова я вмирати. Стаю тоді божевільно-відважна; стаю велика, погорджуоча, любляча...”

Іване Михайловичу! Нехай цей трепет і суголосся наших українських сердець будуть з Вами у ювілейні дні Вашого Ангела, як данина шани і поваги до Ваших життєвих творінь, прозрінь і заобрійних мрій Україною.

Думати, писати про Івана Дзюбу, відчувати його світоглядно є справою етично відповідальною. Очевидно, вона для глибоких творчих розвідок добродієчних та мудрих дослідників, оскільки торкається життєдіяльного простору людини, яка окреслювала не параметри, а сутнісні вектори руху української нації. Ця ще не осягнута вершинність літературознавчих, суспільно-політичних надбань, філософічних розмірковувань великого українського Просвітника були, є і слугуватимуть надалі знаменом для національного поступу. Проте, навіть пізнавши смисли й почуттєві налаштованості Дзюби, все ж поза “кадром” залишатиметься утаємниченість, розмислова невідкореність.

Правду кажуть, що “у людському спілкуванні невисловлене вкрай важливе”. Здоровлячи Ювіляра, надіємося, що нас очікуватимуть несподіваності високіх думок і духовних злетів, які нуртуватимуть снагу, неспокій, “спалахування душі”. Бо часто лише одна присутність цієї знакової для України Постагі спонукає людей “олюднюватися”.

Справді, моральна охайність Дзюби, витворена людськістю, громадянською мужністю, українськістю, шляхетністю поведінкових норм, духовною аристократичністю, ідейною одержимістю..., завжди додавала “я-позитиву” в різних суспільних середовищах. Незалежно від обставин, він залишався невтомним Будителем національного духу, зітканий із чеснот, які гідні прикладу для суцільних і ненарождених.

Нинішній швидкоплинний час, разочі зміни (у доброму і злому контексті), загрозливі й непередбачувані виклики дедалі більше актуалізують ті наболілі проблеми, які завжди хвилюють Івана Дзюбу. Він по-справжньому, як суспільний діяч, залишається системним і глибоким у світобаченні, не зіпсований “олігархістами”, лібералістами, федералістами, всесвітниками-інтернаціоналістами. Дзюба – великий Українець, який входить до головного проводу Нації, сповідуючи Україну як цінність духовну, ідейну, політичну, світоглядну, не спекулюючи фразеологією модерних політиків, а свято возвеличуючи найсокровенніше – “Україна понад усе!”

Пригадую його блискучу державницьку співповідь на I Всесвітньому форумі українців 21 серпня 1992 року. З нахненням і водночас боєм у серці звертався він до українства, розсіяного по світу, витісненого за межі етнічних територій унаслідок національного гніту, політичного терору чужинської влади. Захоплено й гордо промовляв, коли торкався “здатності українців весті боротьбу за свою свободу й за драматичних умов вигнання”. Він закладав ті вартісні основи, які трохи пізніше викристалізувалися в конституційні положення стосовно єдності українства на материзні і поза її межами. “Сьогоднішній день знаменує кінець доби нашої історії, коли українці були роз’єднані не тільки кордонами, а й взаємним незнанням, підозрами, інспірованим ворогуванням, – проголошував Дзюба, – а нині можемо не тільки пізнати один одного, а й формувати

разом свої політичні, життєві, культурні орієнтири для створення нового образу України”. Він був одним із тих, хто дав чітке наукове обґрунтування постави незалежної України як результату боротьби багатьох поколінь українців, що вибудували ідею самостійності України ідеалами Шевченка і Франка, “великих просвітителів і різьбярів народного духу”.

Тоді, на зорі Незалежності, він прискіпливо оцінював кроки нової (старої) української влади, конструював логіку політичної боротьби, закликаючи національно-демократичні сили до єдності і оборонства громадянських прав, щоб владу не прибрали “відмиті й невідмиті” комреваністи”. Його мрія про формування влади національної довіри як ефективного інструменту державотворення для тих часів (і не лише) була раціональною, оскільки несла загальнонаціональне порозуміння.

Вдумливо й відповідально розставляв акценти навколо найбільш чутливих тем: ідеології українського націоналізму, політичної нації, державної ідеології, національної визначеності України, етноісторичних цінностей та етнокультурного розвитку.

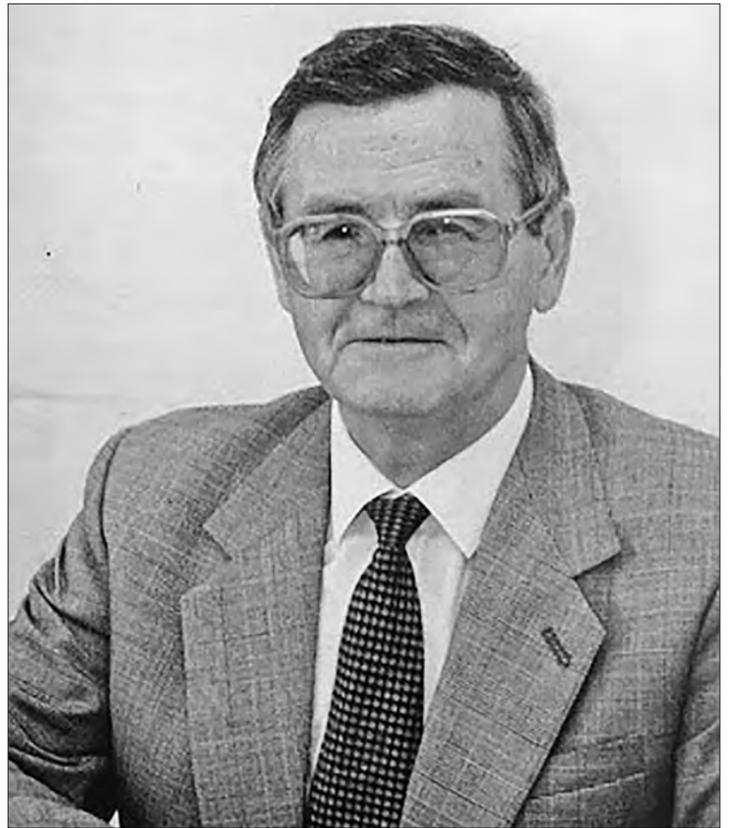
Уже тоді вбачав головну проблему подальшого розвитку України в нагальній необхідності суспільної консолідації, яка уможливилася лише на ґрунті спільної ідеї, практичної державотворчої діяльності, загальнонаціональних інтересів. Він розвивав ідею (хай і суперечливо) Української національної держави, що дотримується принципу національного інтересу та національних пріоритетів у державному значенні. Маючи природний дар передбачати хід суспільних процесів, досвід життєвих випробувань, культурний та інтелектуальний особистісний потенціал, Дзюба прогнозував для України варіанти безкровної еволюції переходу від тоталітаризму до демократії, мирне урегулювання міждержавних і міжнаціональних проблем. Проте в цьому він не був імперативно однозначним. “Станеться так чи ні, – зазначав він, – залежатиме від міри консолідації української нації-держави”. Не культивуєчи абсолютно хибні та позаконструктивні ідеологеми на кшталт “єдина країна – єдина страна”, Іван

Дзюба чітко усвідомлював значущість ідеї спільної мети. Такою загальносуспільною ідеєю для нього була Україна, яка для всіх громадян ставала життєвим інтересом. “Інтерес без ідеї нікуди не веде”, – говорив цей інтелігентний Просвітник чеснот нашого часу. Зусилля кожного з нас, свідоме будівництво України справами, а не патріотичною риторикою, консолідація дією для України ставали для нього мірилом громадянськості Особистості.

Для мене він асоціювався ще й в образі талановитого й сумлінного Вчителя, оскільки був прикладом у вірі, слові і дії. Переконував, виховував, надихав на чин і позицію, бо Сам таким був. Те вічне Франкове правило виявляти любов до свого народу не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею було завжди з ним і в ньому. Ця ідейно загартована і духовно зріла постать не залишала, здавалося б, в суспільно-політичній ніші місця для компромісів. Проте існував для нього ціннісний вимір, де забуття образ, незгод, суперечок стало імперативом. Це була ЄДНІСТЬ заради України – кредо, що супроводжує в помислах і діяннях увесь життєвий шлях нашого національного мудролюбця.

Водночас Дзюба ніколи не поступався цінностями, ідеалами, народженими і виплеканими Українським народом, своїми правами і переконаннями щодо обстоювання української мови, культури, національної історичної ідентичності, духовності, збереження свого неповторного українського “Я”. Перегортаю думки і громадянську позицію Вченого, Політика, Письменника і Метра-Літературознавця, оприлюднених 15 років тому, відомих як сім питань до Дмитра Табачника, і розумію всю злободенність та затребуваність цього публічного дискурсу для дня сьогоднішнього.

Адже “скорпіони на українське слово”, на українськість ніколи, на жаль, в Україні не переводилися. “Україні доводиться творити нову ідентичність, – пише академік Дзюба в праці “Україна в пошуках нової ідентичності”, – за багато складніших умов, у безмежному просторі глобальних викликів та імперативів”. Та кож нікуди не зникали в Україні “п’ятиколонники”, москвофіли, українофоби, колаборанти,

ватники з емблемою “какая разніца”. Компроміс, угодовство, всепрощення?! Очевидно, ні. Боротьба, виховання Нації, спротив чужинським “богам”, безупинне і творче формування людського капіталу під назвою “Українець” – його шлях, який він завжди гідно проходив. Бо те, що описував Іван Михайлович стосовно столітніх подій, зазначаючи про “зовнішні небезпеки. А внутрішні ще більші” (Від надії до “стабільності”, 2001 р.), зберігає свою політичну гостроту донині. Свого часу ним було озвучено, що в УРСР став діяти потужний і добре налагоджений механізм русифікації. Маємо визнати, що, на жаль, відтоді, як Україна вступила в “союз” із Росією, його функціонування не припинялося ні на мить. Ця пошесть не покидає Україну і за умов відновленої Незалежності.

Задовго до Майдану, війни на Донбасі ідеї “руського міра” безперешкодно розповсюджувалися, впроваджувалися, насаджувалися на території України, знаходячи підтримку серед частини українського політикуму, державних діячів, представників культурно-освітнього наукового середовища, військових.

Але “якби ви (ми) вчили так, як треба”, то запам’ятовували б мудрі застереження таких, як Дзюба, і не відбувалося б: ігнорування конституційних норм щодо визначальних чинників існування держави і нації – мови, культури, історії; закриття українськомовних шкіл; опалювання видатних українців і національних святинь; деукраїнізації інформаційного простору і книжкового ринку; здача національних інтересів України і призначення на відповідальні державні посади людей, які заражені українофобством і прихильністю до ідеології “руського міра”.

Подібні “цінності” вражали найвищих посадовців держави. Бо як тоді не згадувати Дзюбу, коли в післямайданний період помпезно презентується “Четверта республіка” Б. Ложкіна (глава АП України), де сказано: “Будущее Украины – как бы мы к этому не относились – нераз-

рывно связано с будущим России... Миллионы украинских граждан тяготеют к русской культуре, да что там тяготеют, просто являются носителями русской культурной традиции...”

Безкінечна низка таких прикладів засвідчує, що в соціокультурному просторі діє усталений москвофільський підхід у політиці, державному управлінні, гуманітарній сфері на знищення, звуження націокультурного чинника. На подібні випадки любителів русифікації Іван Дзюба дає ґрунтовні відповіді й оцінки в роботі “Галичанофобія – отруйна вістря українофобії”, цитуючи з праці єврейського публіциста В. Жаботинського “Про мови та інше”: “Я написав, що коли російська культура відіграє тепер неприродну для неї ролю культури всеросійської, то причина полягає, головне, в споконвічному насильстві і безправ’ї”.

Русифікація, противником якої був і є Дзюба, зачіпає не тільки мовну асиміляцію, а весь історичний, суспільно-політичний і культурний зміст життєдіяльності народу. Праця “Русифікація вчора, сьогодні... і завтра?” містить лаконічну, але сутнісну відповідь на цю суспільну виразку, яка продовжує нгоїти українське тіло. Там зазначено: “Нині русифікація – це поверхневий симптом глибокої хвороби, що полягає у втраті закоріненості в культурі, історії, у втраті самого себе. Позбавлення коріння, безперечно, – найнебезпечніша хвороба людських спільнот... “Позбавлений коріння – позбавляє коріння й інших. Укорінений – не викорінює”, – згадує І. Дзюба слова Вейля Сімона.

Трансформуючи згадані судження на сучасний стан українського суспільства, варто виокремити головний аспект – потребу “зміцнювати дух” народу, що означає забезпечити дієвість безперервної й ефективної системи суспільного виховання нації. Бо вихований на засадах свободи, справедливості, гідності, історичної правди Український народ здатен до утвердження особистості, національної і державної самоповаги, подолання успадкованого малоросійства, втілюючи в життя принципи україноцентризму і європеїзму.

Рішення КСУ і нова атака на мовний закон. Влада злякалася акції «Міняю мову на рублі»?

Тарас МАРУСИК,
журналіст, публіцист, експерт з питань мовної політики,
“Радіо Свобода”

Точка зору: взяття мовної Бастилії по-українськи

Аналогія з Бастилією, яку французи взяли штурмом за 230 років до народження нового мовного закону в Україні і рівно, день у день, за 232 роки до ухвалення революційного рішення Конституційного суду України, не випадкова. І хоча контекст штурму паризької в'язниці для політв'язнів 14 липня 1789 року далекий від контексту Рішення КСУ 14 липня 2021 року, обидві події стали переламними – у Франції і в Україні.

У зміст цього видатного конституційного рішення доповідач Сергій Головатий вклав увесь свій професійний, науковий і життєвий досвід не лише як співзас-

У цьому зв'язку офіційний тлумач норм закону вказує: “Україна є унітарною державою, в якій немає об'єктивних передумов для запровадження офіційної двомовності. Тому пропаганда або інша практична діяльність, спрямована на юридичне запровадження в Україні другої державної мови, фактичне насадження українсько-російської двомовності в будь-якій ділянці публічного спілкування, а також проголошення діалектів української мови окремими мовами є несумісними з конституційно визначеним статусом української мови як державної”.

І дуже важливою є позиція про неприпустимість двох офіційних варіантів перекладу Європейської мовної хартії: “Залежно від застосовуваного в назві українського тексту ключового поняття – “регіональні мови або мови

РСР забезпечує... функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя”.

16 липня 2021 року стали чинними дуже важливі норми закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” щодо демонстрування фільмів та серіалів винятково українською.

Також українською мають проводитися концерти, культурно-мистецькі, розважальні й інші видовищні заходи і виготовлятися вхідні квитки, оголошення, афіші, буклети й інші інформаційні матеріали. А для тих, хто не володіє українською, організатори зобов'язані забезпечити синхронний або послідовний переклад. Інші ж мови в друкованій продукції допускаються, якщо текст тими мовами не буде більшим за обсягом і шрифтом, ніж текст державною мовою.

не тільки здоровому глуздові, а й Регламенту Верховної Ради.

Відповідно до запропонованих змін, в разі їх ухвалення, з-під дії закону виводиться показ фільмів і серіалів, а також відтерміновувалася норма про держслужбовців, які мають підтверджувати володіння українською мовою. Як і минулого разу, “слуги народу” відкликали свої правки від тиском “пасіонарної меншості”. Але не всі.

Максим Бужанський не відмовився від своєї правки з численними підпунктами. Він зробив чергову спробу повернути російську мову в освітній процес і змінити норму про штрафи за порушення мовного закону в сфері послуг. Цю правку підтримали лише 42 депутати. Майже стільки ж “слуг народу” було проти.

На закінчення – про владу: ті, що ризикують відставити від пасіонарної меншості

Я свідомо не торкаюся тут виступу президента Володимира Зеленського й інших посадовців на Всеукраїнському форумі “Україна 30. Гуманітарна політика”, який відбувся днями. Це було моментами настільки сумне видовище, що ставало жаль президента України, який видушував із себе сумнівні і часто повторювані сентенції.

Сподіваюся, президент Зеленський і його фракція розумніші за злочинців із колишньої Партії регіонів...

новник Товариства української мови, але й як тричі міністр юстиції, народний депутат кількох скликань, віцепрезидент ПАРЕ і Венеційської комісії. І хоча це колективний документ, більше ніж лівову частку його створив саме він:

“Українська мова є невіддільним атрибутом української державності, що зберігає свою історичну спадкоємність від давньокіївської доби. Українська мова – доконечна умова (conditio sine qua non) державності України та її соборності... тому будь-які зазіхання на юридичний статус української мови як державної на території України неприпустимі, оскільки порушують конституційний лад держави, загрожують національній безпеці та самому існуванню державності України”.

Цьогорічним рішенням Сергій Головатий не тільки розвинув положення першої дуже важливої ухвали у справі про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови, але й поглибив рішення від 14 грудня 1999 року.

Повз увагу автора ухвали не пройшли шахрайські маніпуляції, до яких вдавалася і владеться нинішня влада “монобільшості”. Можна згадати не лише “зеленізм”, “авакізм” й “менделізм” про “українську російську мову”, але й вкидання повністю безпідставних тез теперішнім головою парламентського комітету Микитією Потураєвим про “руську мову” (“українській російській мові”) і “русинську” мову Закарпаття.

меншин” чи “регіональні або міноритарні мови” – автоматично змінюються об'єкт і цілі Хартії як міжнародного договору. Конституційний Суд України вказав, що відповідні органи державної влади, зокрема Міністерство закордонних справ України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, згідно з наданими їм повноваженнями й компетенцією мають установити однозначність у питанні офіційного перекладу Хартії українською мовою...”

Але доповідач на цьому не зупинився. В додаток до документа обсягом 55 сторінок Сергій Головатий додав “Збіжну думку”, присвячену питанню перекладу Європейської мовної хартії українською мовою: “Беручи до уваги юридичну недоладність, Конституційний Суд... чітко вказав, що держава має її усунути – забезпечити однозначність у питанні офіційного перекладу тексту Хартії, що уможливить належне виконання Україною зобов'язань за цим міжнародним договором”.

Я дозволю собі розширити трохи в часі “мовну Бастилію” по-українськи і на два наступні дні. Дата 16 липня вписана в історію ще до створення незалежної держави, в 1990 році. Тоді було ухвалено “Декларацію про державний суверенітет України”. Цей документ проголошував: “Українська

Депутати від “Слуги народу” Олександр Корнієнко, Андрій Ключко і Орест Саламаха вирішили пропхнути русифікаторські зміни в законопроект “Про Державний бюджет України на 2021 рік”

Норми закону, які зобов'язують видавців і книгарів видавати і мати в продажі державною мовою не менше від полови-

ни книжок, теж починають діяти цього “магічного” 16 липня. Так само з цієї дати громадяни України мають право одержувати екскурсійні й туристичні послуги лише українською мовою.

Дата 15 липня 2021 року – особлива, найтривожніша. Цього дня мала відбутися чергова масована атака на ці й інші норми закону з боку, в основному, парламентської більшості. Якщо раніше депутати від партії “Слуга народу” збиралися відкласти виконання закону через епідемію COVID-19, то на 15 липня вони приготували ще “вишуканіші” зміни. Олександр Корнієнко, Андрій Ключко і твердо українськомовний Орест Саламаха родом із Львівської області вирішили пропхнути русифікаторські зміни в законопроект “Про Державний бюджет України на 2021 рік” щодо спрямування коштів на ремонтно-реставраційні роботи пам'яток культурної спадщини”, який не має жодного (!) стосунку до мови і суперечить

Я хочу звернути увагу на ганебну поведінку правоохоронних органів, навіть поліції особливого призначення, які, замість того, щоб 15 липня 2021 року подивитися спектакль “Меняю мову на рублі” в межах акції “Не дамо продати мову”, вирішили застосувати силу до активістів-акторів.

Мабуть, влада злякалася невинних слів на кшталт: “Как это? тупа “патріота” с Дрогобича? А, Орест Саламаха, давай шуруй сюди, я приньос рублі... Етот українській язык нам как би поперек горла стал, панімаєте?”

У затриманні активіста, який провів біля Верховної Ради перформанс “Меняю мову на рублі” на підтримку української мови, брав участь, зокрема, полк поліції особливого призначення (ПОП), який є правонаступником спецпідрозділу “Беркут”. Загалом були силовики з кількох силових структур, серед них особи в цивільному, які безпосередньо брали участь у затриманні активіста.

Класики української філософії: Григорій Сковорода

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії,
викладач Київської православної
богословської академії

Як не можна горсткою піску засипати бездонний океан, як не можна широко розкинене полум'я погасити краплиною води, як не можна орлові літати в маленькій пуделочку, так не може дух чоловічий заспокоїтись матеріальними добрими. Дух чоловічий — це безодня безконечна, як небо, або час. Нерозумні люди! Чи довго ви ще будете залишатись в блуканні? Чому ви не думаєте про того, кого називаємо Богом? Чому ви не стараєтесь наблизитись до Нього? В шуканні Бога чоловік знайде повне заспокоєння бажань свого духа.
Григорій Сковорода'

Вищий рівень філософської культури, яку несли в світ діячі Києво-Могилянської академії, репрезентував її геніальний вихованець Григорій Сковорода (1722–1794 рр.) — український філософ, педагог, поет, мандрівний проповідник, містик. Уважав, що ядром філософського пізнання є не тільки пояснення сутності світу і людини, а й поширення такого практичного знання, яке би гарантувало

"Все — трава і лушпиння, все — прах і тїнь, все минає; серцем же людина вічна"

"Кожен є той, чие серце в нїм: вовче серце — справдешній вовк, хоч обличчя людське; серце боброве — бобер, хоч вигляд вовчий; серце вепрове — вепр, хоч подоба бобра"

"Не за обличчя судїть, а за серце"

"Не може не блудити нога твоя, коли блудить серце"

на Полтавщині у козацькій родині. Філософсько-богословську освіту отримав у Києво-Могилянській академії, де навчався з невеликими перервами з 1734 р. і до 1753 р. Служив співаком у придворній капелі цариці Єлизавети в Санкт-Петербурзі, перебував у складі посольської місії за кордоном. Прослухав університетські курси в Угорщині, Австрії, Польщі, Німеччині, Італії. Особливо важливим було його перебування в м. Галле (Німеччина) — тодішньому центрі пієтичної філософії³, а знайомство з її представниками вплинуло на формування власної філософської позиції (екзистенційно кордоцентричного евдемонізму). Природна обдарованість Г. Сковорода зробила його поліглотом: він прекрасно знав латину, грецьку, німецьку та інші мови, що дало йому можливість ознайомитися з вченнями античних філософів, у тому числі з філософією Платона.

Деякий час працював викладачем поезії в Переяславському колегіумі, але був звільнений з посади за нетрадиційний підхід у викладанні. У 1751 р. повернувся в Києво-Могилянську Академію, щоб продовжити навчання в класі богослов'я, але повного курсу не прослухав, по-

з 1769 р. Сковорода відмовляється від будь-яких офіційних посад і обирає долю мандрівного філософа-проповідника. Не будучи ченцем, він стає ніби ченцем у миру, головними характеристиками способу життя філософа стали аскетизм, пієтизм, моральна чистота, любов до людей, простота у всьому і вміння жити в Бозі. Любов до

"Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю"

"Хїба не любов усе єднає, будує, творить, подїбно до того, як ворожїсть руйнує"

"Без бажання все важке, навїть найлегше"

Бога, підтвердження Його містичної присутності в людській душі мотивували особисте життя і творчість Сковорода. Упродовж 70–80 рр. Сковорода подорожував містами і селами Слобідської і Наддніпрянської України. В цей час завершилось формування його філософської і життєвої позиції.

Головними творами, що репрезентували його філософські погляди, були "Басня Езопова" (1760 р.), "Розмова п'яти подорожуючих про істинне щастя в житті" (1772 р.), "Дружня розмова про духовний світ" (1775 р.), "Потоп зміїний" (1791 р.) та інші. У цих та інших працях Сковорода обґрунтував своє філософсько-етичне вчення про "три світи", про "дві натури", про "сродну" працю, щастя тощо. Істотну конкретизацію філософська позиція Сковорода отримала також у його поетичній та епістолярній спадщині.

Твори Г. Сковорода за життя ніколи не видавалися й деякий час по смерті розповсюджувалися в рукописах, про що красномовно свідчать рядки Т. Шевченка:

*Давно те діялось.
Ше в школі,
Таки в учителя-дяка,
Гарненько вкраду н'ятака —
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге — та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу.
Та й списую Сковороду
Або "Три царїє со дари"...⁴*

Основним предметом філософських розмірковувань Г. Сковорода була проблематика християнської релігії та християнська етика. Відомо, що сутність релігії і Бога Сковорода аналізував із пантеїстичних позицій. Матерію розумів як вічну й безмежну природу, що в своєму саморозвитку керується власними законами. Він уважав, що природа й Бог тотожні. Бог є першою умовою (першопричиною) дійсності, формою, яка

організує матерію та появу людини в матеріальному світі. Він є всюди, але побачити його неможливо, бо він має невидиму природу. Бога можна пізнати через мову образів, символів, метафор. Головним методом аналізу релігійних і моральних проблем став антитетичний метод (пошук і протиставлення протилежностей — життя і смерті, добра і зла, розуму і глупоти тощо). Злиття протилежних ознак є символом руху — все в світі рухається по колу від Бога до Бога. Свідомо сприйняти присутність Бога дозволяє віра і філософія. Ось чому філософію Сковорода подавав як особливу практику вміння жити в Бозі, християнській любові і гармонії з природою і самим собою (своєю совістю), а також із собою подібними Божими творіннями. Філософським кредо Сковорода став винайдений ним закон елімінації важких справ: "Те,

— видимої ("тварної", "сотвореної", матеріальної) та другої — невидимої (внутрішньої, духовної, Божої). Внутрішня натура є проявом божественної сутності світу (є Богом), пронизує весь світ і надає йому сенсу розвитку.

Макросвіт ("макрокосм") за зовнішньою оболонкою реалізує Божі замисли. Мікросвіт ("мікрокосм") — це світ людини, є змаченою бажань, почувтв, дій і вчинків. У такий спосіб через пізнання серцем самої себе людина пізнає свою духовну сутність, свою душу, вчиться любити Бога, саму себе і собі подібних ("безодня кличе безодню"). Символом людини, яка вже пізнала Бога, став образ Нарциса, який, люблячи Бога, любить себе і навпаки.

Г. Сковорода зробив практичний висновок: любов і служіння людини Богу є водночас і любов'ю до самої себе. На основі вчення про служіння самій собі й любові людини до самої себе філософ творив нову релігію — "релігію добродетельності й любові".

Окрім антропології складовою частиною філософії Сковорода стала його християнська етика як вчення про шлях людини до щастя, розуміння добра та зла, сенсу людського існування. Філософ стверджував, що людина може досягнути щастя або самотійно, або за допомогою інших людей. Але в будь-якому разі головною умовою його досягнення стає відповідність дій та вчинків людини потребам "внутрішньої природи",

"Всі люди думають тільки про блага земні. Купці дурять покупців, щоб здобути грошей якнайбільш. Поміщики скуповують помістя й заводять коней закордонних. Службовці гнуться перед начальством, щоб стати вище над іншими. Юристи гнуть закони на власну вигоду. Віршороби улещують вельмож віршами... А в мене одна дума не виходить з голови: як би мені розумно жити й розумно з цього світу відійти?"⁶

"Коли вовк грає на свиріль, ведмідь танцює, а лошак носить поноску, годі не сміятися. Кожна нешкідлива невідповідність смішить. А коли вже вовк став пастухом, ведмідь ченцем, а лошак радником — це не жарт, а біда. О коли б ми пізнали, як це суспільству шкідливо"

"Не той дурний, хто не знає (ще такий, котрий усе знає, не народився), але той, хто знати не хоче. Зненавидь глупоту: тоді хоч і дурний, а будеш у числі блаженних"

"Чи є щось необхідніше людині, як дихати. І на те повсюди є повітря... О глибина премудрої благоді, що сотворила потрібне неважким, а важке непотрібним"⁵

"Бути щасливим — це значить пізнати, знайти самого себе"

"Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба у воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих. Нема його ніде від того, що воно скрізь. Воно схоже до сонячного сяяння — відчини лише вхід у душу свою"

"Не той щасливий, що бажає кращого, а хто задоволений тим, чим володіє"

"Коли твердо йдеш шляхом, яким почав іти, то, на мою думку, ти щасливий"

отримання людського щастя ще за земного життя (евдемонізм²). Іншими словами, предмет практичної філософії Сковорода полягає не стільки в любові до мудрості, скільки в пошуках щастя (особистісного і суспільного), яке можна отримати за допомогою віри і розуму, невід'ємно від християнської містичної інтуїції та реалізації відповідного їм сенсу життя (відновлення втраченої єдності між людиною і Богом).

Відомо, що Григорій Сковорода народився в селі Чорнухи

заяк митрополит Т. Щербачський рекомендував його як кращого студента домашнім учителем поміщика С. Томарі. У 1753–1760 рр. Сковорода навчав сина Томари Василя різним наукам і філософії, виховував його, використовуючи ідеї "філософії серця", згодом викладав поезію і грецьку мову в Харківському колегіумі. Тут він познайомився з вихованцем колегіуму М. Ковалинським, який став його найближчим другом, а після смерті — першим біографом і видавцем його творів.

виявом чого є спорідненість (“сродність”) праці. Інакше кажучи, людина повинна узгоджувати душевні бажання з можливістю їх реалізації в об’єктивній дійсності.

Суспільна гармонія, на думку Сквороди, можлива лише в тому суспільстві, в якому створено умови для “сродної” праці, й навпаки, суспільство, яке цьому не сприяє, є суспільством дисгармонії й зла, де не може бути реалізоване просте людське щастя. Тож не дивно, що мислитель уважав головною наукою в суспільстві й про суспільство науку про людину та її щастя. Висуваючи ідею “сродної” праці (праці за покликанням), Григорій Скворода одним із перших в європейській культурі сформулював геніальну здогадку про абсурдність декларування ідей рівності, протиставляючи їм ідею “нерівної рівності” (“неоднакової для всіх рівності”). Він не зрідка говорив про те, що висловлюватися про рівну рівність це те саме, що го-

працю”) в єдності з духовними цінностями західноєвропейського Відродження, Нового часу та Просвітництва.

Немає причин не погодитись з узагальнюючою оцінкою ролі й значення філософії Сквороди, зробленою видатним істориком української філософії Дмитром Чижевським, що не втратила своєї актуальності до сьогодні: “Якими б шляхами не пішов духовний розвиток України, — той розвиток мусить нав’язувати раз у раз до тих самих центральних епох у духовній історії України — до барока та романтики. При цьому все нові і нові зустрічі з постаттю Сквороди необхідні. Ця постать буде безумовно що далі зростати та притягати до себе ще більшої уваги, ніж досі. Прийшов, здається, час, коли Скворода може стати й назверх, для чужинців, типовим представником українського духа, — бо й на Заході росте увага до тих самих течій духовної історії, з якими найтісніше зв’язаний Скворода...”⁷

“Ні про що не турбуватися, ні за чим не турбуватися — значить не жити, а бути мертвим, адже турбота — рух душі, а життя — це рух”

“З видимого пізнай невидиме”

“Без ядра горіх ніщо, так само, як людина без серця. Краще голий та правий, ніж багатий та беззаконний”

“Більше думай, а тоді вирішуй. Спіши повільно!”

“Світ спочатку тішить, а потім мучає і карає”

“Розум завжди любить до чогось братися, і коли він не матиме хорошого, то звертатиметься до поганого”

ворити нісенітницю. Скворода ілюструє ідею нерівної рівності символом водограю: Бог є подібним до водограю, що заповнює водою різні посудини відповідно до їхнього об’єму: “менший посуд менше має, але в тому є рівний більшому, що однаково повний”. Отже, мета всіх людей єдина — це при життєво наближатись до Бога, але кожна людина має свій власний шлях, своє призначення і перспективи.

Помер Григорій Скворода на 72-му році життя у маєтку свого давнього приятеля Андрія Ковалевського в селі Пан-Іванівці на Харківщині 9 листопада 1794 р. На могильному камені, згідно із заповітом, було написано слова, які визначають розуміння сенсу життя й спрямування філософії геніального християнського містика: “Світ ловив мене, та не впіймав”.

Узагальнюючи, можемо стверджувати, що Г. Скворода став фундатором української класичної філософії. Незважаючи на всі спроби російських істориків філософії зарахувати Сквороду до шеруги представників російської філософії, їм це зробити не вдалося через його оригінально український тип мислення, який увібр українські філософські традиції Х—ХХІ ст., з притаманними їм рисами кордоцентризму (серце як ество людського духу), поліфонізму (екзистенційно особистісна множинність світу виражена вченням про “три світи”), концепцією нерозривного зв’язку людини з природою і рідною землею (вчення про “сродну

1. Цит. за: Проф. Євген Онацький. Українська мала енциклопедія. Книжка XIV. Літери Се.-Сті. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, Буенос-Айрес, 1965. — С. 1761.

2. Евдемонізм — етичний принцип, за яким основою моральності є прагнення людини до щастя: особистого або суспільного. Найповніше проявився в античній етиці (вчення Демокрита, Сократа, Аристотеля), пізніше ідеї евдемонізму розвивали французькі філософи-просвітники XVIII ст. К. Гельвецій, Д. Дідро, які проголосили прагнення до щастя метою існування людини і суспільства загалом.

3. Пієтизм — релігійно-філософська позиція, яка надавала особливу значущість особистої благочестю, релігійним переживанням віруючих, а також відчуттю живого спілкування з Богом.

4. Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 2: Поезія 1847-1861. — С. 58.

5. Тут і далі афоризми Сквороди цитуються за: Мудрість передвічна. Афоризми давніх українських мислителів XI — поч. XIX ст. / Упорядник Валерій Шевчук. 2-ге вид. — К.: ТОВ “Видавництво “Кліо”, 2019. — С. 374—392.

6. Цит. за: Проф. Євген Онацький. Українська мала енциклопедія. Книжка XIV. Літери Се.-Сті. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, Буенос-Айрес, 1965. — С. 1761.

7. Чижевський Д. І. Філософія Г. С. Сквороди / Підготовка тексту й передне слово проф. Леоніда Ушкалова. — Харків: Прапор, 2004. — С. 208.

Підручник, який навчає і виховує

Зенон ДМИТРОВСЬКИЙ,
заслужений працівник освіти України

Що насамперед цінує читач у книжці, яку взяв до рук? Звичайно ж — її читальність: щоб після ознайомлення з першою сторінкою хотілося читати і далі. Це особливо цінується в навчальному виданні. Там немає, як у художній книзі, цікавого, інтригуючого сюжету, там — наука. Але і її можна подати цікаво, зумівши просто й дохідливо сказати про складне.

Саме така манера викладу навчального матеріалу характерна для адресованого студентам-журналістам нового підручника “Телевізійна та радіокомунікація: історія, теорія, новітні практики”¹. Знаменно, що це видання присвячене 360-річчю Львівського національного університету імені Івана Франка.

Серед авторів великої за обсягом (420 с.) книги такі відомі в українському журналістикознавстві особистості, як заслужені професори цього університету декан факультету журналістики, доктор історичних наук І. В. Крупський і завідувач кафедри радіомовлення і телебачення, доктор філологічних наук В. В. Лизанчук. Обидва вони до того ж академіки Академії наук вищої освіти України.

Ініціатива щодо видання цього підручника належить Василеві Васильовичу Лизанчуку. Відчувши потребу у такій книзі, він залучив до її написання ще кількох працівників очолюваної ним кафедри — доцентів О. М. Білоус, П. Я. Дворянин і Н. Є. Лебеденко. Усе ж йому належить левова частка написаного.

Підручник увібр необхідні, з погляду його авторів, окремі міркування й висновки із попередніх теоретичних напрацювань у сфері теле- і радіожурналістики, що належать перу низки науковців. Але все попереднє не просто “перекочувало” у підручник, а знайшло в ньому нове осмислення, глибшу аргументацію, доповнилося багатьма цікавими спостереженнями і судженнями, що відповідають духові часу, тим радіо- й телевізійним новачкам, що з’явилися останніми роками в медіапросторі України.

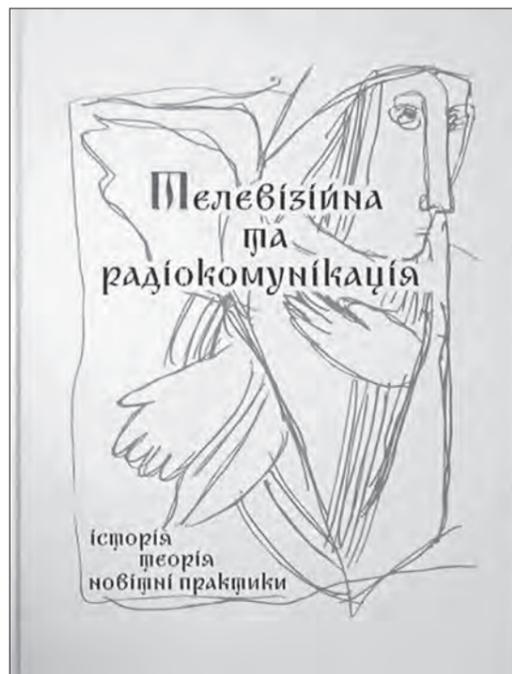
У підручнику десять розділів. Кожен із них покликаний збагатити студента знаннями з теле- і радіокомунікації, навчити його всього того, що повинен знати медійний фахівець і уміти застосувати це на практиці.

Назви розділів свідчать про їх практичну спрямованість: “Основні методичні засади функціонування інформаційних радіо- і телевізійних жанрів”, “Як аналізуємо, тлумачимо, роз’яснюємо факти, події, явища”, “Особливості створення художньо-публіцистичних передач радіомовлення і телебачення” тощо.

Одним із найпопулярніших жанрів сучасного телебачення є ток-шоу — розмовне видовище. Природа видовищності на телевізійних екранах поєднує інформаційно-аналітичне мовлен-

ня з розважальним. Розважальні ток-шоу організаційно і психологічно поєднують у собі певну інформацію, гумор, гру, які спрямовані на естетичне задоволення та корисну релаксацію. Але творцям таких шоу-програм треба пам’ятати, що під час емоційного сприйняття у свідомість глядачів навіюються, укладаються певні ідеологеми, — наголошено в підручнику. Який зміст цих ідеологем, яку енергію вони випромінюють насамперед залежить від громадянської позиції, світоглядної орієнтації, духовно-національної спрямованості творців розважальних ток-шоу. У процесі опанування журналістською професією надто важливо, щоби студенти навчилися критично, гуманістично, патріотично мислити і діяти, а ці здібності розвиваються під час творчої діяльності, складовою якої є аналіз і оцінювання ток-шоу.

Хіба студентів не додасть творчої наснаги той факт, що його факультетські попередники за створений ними під керівництвом викладача Я. І. Табінського документальний телефільм

“Таємний щоденник Університету”, сценарій якого подано в підручнику, відзначені премією Львівської обласної організації Національної спілки журналістів України (2020 р.), а на Міжнародному конкурсі молодіжних медіакомунікаційних проєктів “ТО-МИ”, який організувала Асоціація українських редакторів (2020 р.), їхній фільм отримав гран-прі?

Не менш цікаво дізнатися з підручника і про створений студентами-журналістами телефільм “Посол у світ Вічного” про титана думки і праці Івана Франка. У процесі роботи над фільмом, йдеться у підручнику, студенти наблизилися до вічних цінностей головного героя фільму, розкрили його духовний світ. Їм допомогли змістовні бесіди з франкознавцями, матеріали Інституту франкознавства, відео- та інтернет-джерела. Студенти їздили на батьківщину Каменяря, де записали кілька інтерв’ю, оволодіваючи при цьому мистецтвом спілкування перед телекамерою.

Зрозуміло, що телевізійний фільм, як і радіофільм, а ще теле- і радіонарис, які розглядаються у розділі про художньо-публіцистичні жанри, — це “вищий піло-

таж”, творча вершина для студента-журналіста. І піднімається до неї треба, спочатку освоївши інформаційні і аналітичні теле- і радіожанри, яким у підручнику присвячено окремі розділи. Бачимо тут чимало прикладів студентських творчих робіт. Вони вдало пов’язані з теоретичним матеріалом, роблять його зрозумілішим, доступнішим.

Але, крім фахової компетентності, як слушно підкреслює в підручнику проф. В. В. Лизанчук, “дуже важливо сформувати у студентів, майбутніх журналістів, соціально-національну компетентність, глибоке розуміння сутності свободи слова і відповідальності за зміст мовленого слова і зображення, виробити переконання, що вони активні учасники українських державотворчих процесів, а не посередники чи ретранслятори інформації”.

Слід відзначити як вельми позитивне, що виховний елемент присутній впродовж усього підручника, починаючи вже з першого розділу, історичного (автор проф. І. В. Крупський). Навчаючись за цим підручником, студенти мають усвідомити, що від честі журналістів, їхньої гідності, патріотизму залежить честь, авторитет, світле ім’я України, її майбутнє; що утвердження ними української національної ідентичності є запорукою дальшого процвітання нашої держави.

Надзвичайно важливо, що у розділі “Українське слово в теле- і радіокомунікації” наголошено: в сучасних умовах глобалізації та гібридної війни Російської Федерації проти України електронні ЗМІ в Україні покликані систематично, цілеспрямовано своїми телевізійними і радіо-програмами спрямовувати кожного українця, всю націю постійно звертатися до своєї самості, своєї історичної сутності, відновлювати, підтримувати велич національного духу, волелюбності, впевненості, праселюбності, любові до української мови, культури, духовності, які є підґрунтям і гарантом незнищеності. Тому зростає відповідальність журналіста за правдиве трактування кожного факту, події і явища, вибір новини, джерела інформації, слово, логічний наголос, тон та темп мовлення, паузу в цьому процесі, адже за допомогою цих елементів здійснюється правдиве відображення складного реального життя.

Переконаний у тому, що в студентські роки, починаючи свій радіотелевізійний шлях (спершу працював на радіо), я б хотів мати такий підручник. Тому від мене, колишнього студента, а нині ветерана журналістської праці, від студентів нинішніх і усіх, кому адресоване це видання, — подяка авторам за цікавий і змістовний підручник, який навчає і виховує.

¹ Телевізійна та радіокомунікація: історія, теорія, новітні практики: підручник / В. В. Лизанчук, І. В. Крупський, О. М. Білоус, П. Я. Дворянин, Н. Є. Лебеденко, Р. О. Білоус; за ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Лизанчука. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. — 420 с.

Похід “Козацькими шляхами”: 30-річчя Чернігівські Рух і “Просвіта” починали відродження Гетьманської столиці Батурина

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

14 липня 1991 року почався знаменитий агітаційно-просвітницький похід “Козацькими шляхами” — Чернігівських обласних організацій Народного Руху України і Товариства “Просвіта”.

Йому передувало, — за рік до цього, у липні 1990 року, подібний похід “Дзвін-90” центральними районами Чернігівщини. Обидва походи мали на фініші легендарний Батурин, гетьманську столицю України, майже на три століття викреслену з нашої історії Російською імперією і її наступником — комуністичною Радянською СРСР. Батурин був символом поруху України до незалежності. І саме чернігівські Рух і “Просвіта” почали святу справу відродження Батурина у національній пам’яті.

У липні 1990-го в Батурині вперше пролунав наш національний Гімн “Ще не вмерла України”. Тоді тут вперше відслужили панахиду, пролунала українською мовою молитва за славного гетьмана Івана Мазепу та загалом українських козаків, жертв московщини.

Нагадаю історичний контекст обох походів. У 1990-му йшов 6-й рік так званої перебудови. Чи то була лібералізація режиму, чи спроба якогось його оновити, але відбувалися незворотні процеси демократизації. Розвалився вимурований Радянським Союзом соціалістичний табір, принаймні в Європі. На шлях незалежності, демократії стали Польща, Угорщина, Болгарія, Румунія, Югославія, Чехословаччина. В СРСР країни Балтії — Литва, Латвія, Естонія проголосили незалежність, якщо точніше — її відновлення, бо чітко заявили, що ніколи й не вступали в СРСР, а були ним окуповані у 1940 році.

16 липня 1990 року Верховна Рада Української РСР, обрана на весні як Рада 12-го скликання, невдовзі ж стала парламентом 1-го скликання, ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. За суттю це вже було проголошення незалежності. Але потрібен був ще рік агонії Союзу, щоб після комуністичного путчу серпня 1991 року він розвалився остаточно.

Я не був учасником походу “Дзвін-90”. Хоч при самому його початку, коли він після Чернігова прибув до Куликівки, разом із друзями допомагав організувати виступ учасників походу на центральній площі селища. Членом Руху я став у 1993 році, членом “Просвіти” — в листопаді 1991 року, коли створив і очолив Куликівську районну організацію Товариства.

Влітку 1990 року я вже 17-й рік працював журналістом у Куликівській районній газеті “Поліська правда”. Знав деякого з чернігівського просвітницько-рухівського товариства, насамперед Василя Чепурного, журналіста обласної молодіжної газети “Комсомольський гарт”. Знав деякого з літераторів, адже чимало

років був членом обласної літературної студії. Серед знайомих була, зокрема, поетеса, вчителька Надія Галковська. Саме знайомі учасники походу “Козацькими шляхами” долучили мене до нього як журналіста.

Восьмиденний похід був чудово організований. А це неспроста для такої великої групи. Транспорт, побут, харчування на свіжому повітрі, ночівлі в оселях, а частіше на природі, в туристичних наметах. Весь графік походу всі численні його зустрічі, виступи були старанно сплановані, чітко все виконувалося. Чудовим організатором виступив Володимир Ступак, на той момент — відповідальний секретар обласної “Просвіти” і один з керівників обласного Руху, згодом — його багаторічний голова. Очоловляли похід голови організацій: Руху — Валерій Сарана, “Просвіти” — Василь Чепурний.

З нами брав участь у всіх виступах, проводив молебні священник отець Семен із Чернігова — з недавню відновленої Української автокефальної православної церкви. Пізніше УАПЦ стала основою Київського патріархату.

Головним у поході був співочий гурт обласної “Просвіти” під назвою “Причастя”. Керівницею його була Лариса Куровська, музикознавця, викладачка Музичного училища імені Л. Ревуцького, голова міської “Просвіти”. Виступ гурту, власне, і був основою зустрічей, акцій. Йому передували агітаційні виступи наших керівників — про Україну, її історію, культуру, про потребу мати свою державу.

На місяць теж все було підготовлене, всі зустрічі організували місцеві активісти Руху і “Просвіти”. Зустрічі проходили переважно під відкритим небом, але інколи і в будинках культури.

У співочому гурті чудово співав Володимир Ступак, педагогиня Галина Нестеренко, робітник Іван Івашенко, поетеса Надія Галковська, молоді активістки Віра Дерев’янка, Ганна Милейко. Баяністом був концертмейстер обласної філармонії, композитор Микола Збарацький.

Учасниками походу були лікар, згодом голова обласної організації екологічної асоціації “Зелений світ” Іван Осадців, культурпрацівник Юрій Соболев, згодом

— гендиректор Національного заповідника “Чернігів стародавній”. Представником шойно відродженого українського козацтва був Володимир Бичек, вбраний у козацький стрій, з шаблею при боці, він чудово грав “роль” козацького полковника.

Згодом гурт “Причастя” став основою двох поїздок обласної “Просвіти” до української діаспори: у 1992 році в Білорусь (Мінськ), у 1994 році — в Литву (Вільнюс, Каунас).

Згадується величезний ентузіазм, з яким проходив похід, завзягтя, з яким нас скрізь зустрічали люди.

Маршрут був такий: Чернігів, Седнів, Менський, Сосницький, Коропський, Новгород-Сіверський райони (райцентри і села), і фініш у Батурині.

Першу річницю Декларації про суверенітет ми зустріли 16 липня в селі Дігтярівка Новгород-Сіверського району. Тут піднялися на гору над Десною, до напівзруйнованої древньої церкви, зведеної гетьманом Мазепою і поруйнованої за Союзу. Скільки тоді було таких поруйнованих, закритих церков! Зараз вона на решті відновлюється.

Саме в цьому поході народилася легендарна пісня “Козачка”,

що облетіла світове українство. Вечорами, коли всі весело відпочивали біля вогнища, серед наметів, Надія Галковська і Микола Збарацький сідали неподалік окремо і щось награвали, наспівували. І ось пізно увечері 18 липня, на луках біля Короба, співавтори гучно запрошують всіх до вогнища, на прем’єру нової пісні. І тут вони вперше виконують “Козачку”. Приспів “Я козачка твоя, я дружина твоя, пане полковнику мій синьоокий” всі підхопили миттю. А вже наступного дня пісню розучив і виконував на зустрічах гурт “Причастя”.

Вірш Надія написала раніше. Я чув його в її виконанні на одному з міських просвітницьких вечорів, які тоді проводилися в Будинку культури будівельників Чернігова. Але мелодія народилася в поході. Так що 18 липня був і ювілей легендарної пісні.

Похід завершився всеукраїнським дводенним Козацьким святом у Батурині. Прибули хори з Києва, Західної України. Фінал свята проводився на стадіоні 21 липня. На урочистостях у Будинку культури виступили Левко Лук’яненко, Роман Іваничук. Класик української літератури, львів’янин Іваничук почав відродження Батурина ще раніше —

своїми творами. Потім він постійно приїздив у Гетьманську столицю, для якої так багато зробив як письменник, депутат парламенту, громадський діяч. А самі Козацькі свята згодом стали щорічними, набули статусу обласного свята, а в деякі роки — всеукраїнських і навіть міжнародних. І ми, просвітняни, рухівці, брали у них найактивнішу участь.

Ці фото я зробив під час того Козацького свята в Батурині. Ця акція була проведена на Гончарівці, на околиці містечка, там, де був замиський палац гетьмана Мазепи. Але ми ще не один рік вважали, що саме тут був центр гетьманського Батурина, спаленого у листопаді 1708 року московським військом. Ось як ми мало знали нашу історію.

Це вже пізніше запрацює українсько-канадська археологічна експедиція, яка рік за роком відкриватиме нам Батурин. Принагідно, хочу добрим словом згадати нині покійну відому діячку української діаспори, лікарки, доктора Марію Фішер-Слиж з Канади, членкиню Ліги українських меценатів. Окрім іншого доброчинства, вона підтримувала фінансово і дослідження Батурина. А керував роботами відомий чернігівський археолог, викладач педуніверситету Володимир Петрович Коваленко, теж нині покійний. Стараннями археологів відкривався для нас, України і світу справжній Батурин. І це місто було там, де тепер його центр, де за ініціативи і сприяння президента України Віктора Ющенка проведено величезну роботу з відновлення козацького Батурина. Зокрема, відновлено спалену окупантами Цитадель.

Але у 1990 році, під час першого походу “Дзвін-90” чернігівські Рух і “Просвіта” почали відродження Батурина саме тут, на Гончарівці. Встановили скромний хрест на невеликому кургані-могілі: на помин батуринців, знищених московитами. А також пам’ятну дошку на честь гетьмана Мазепи.

Фото зроблено під час панархиди. На передньому плані зліва – священник Петро Бойко, заслужений артист України, правіше від нього – Василь Чепурний, справа – отець Семен Перва з Чернігова, за ним – Валерій Сарана. А крайній зліва на фото – активний руховець і просвітянин В'ячеслав Логін, зараз – священнослужитель у Канаді, архієпископ незалежної Білоруської автокефальної православної церкви, забороненої нині в Білорусі.

На іншому фото – співочий гурт “Причастя” обласної “Просвіти” з іншими учасниками походу.

У цих походах всі відчули, як бракує друкованого слова, нового, демократичного, національного. І ми почали над цим працювати. Першою ластівкою став альманах обласної “Просвіти” – “Просвіта-92”, нині бібліографічна рідкість, де подано цікаві публікації з історії, краєзнавства, літературні твори. Цю брошуру підготували ми з Чепурним, я був редактором з тієї простої причини, що, як уже згадував, працював у редакції Куликівської райгазети. Поруч була районна друкарня, колективи редакції і друкарні були по суті єдиним цілим. Тож я мав можливість організувати тут видання альманаху: набір, верстку, друк.

Планувалося, що альманах буде щоквартальником. Але я пішов далі і запропонував у “Просвіті” замість альманаху видавати газету.

Так народилася знаменита обласна газета “Сіверщина”, перший номер якої вийшов у грудні 1992 року, як спільне видання Руху і “Просвіти”, там же, в Куликівській друкарні. “Редакцією” були два журналісти: Василь Чепурний, виконуючий обов'язки редактора, і я, відповідальний секретар газети. Восени 1993 року конференція обласної “Просвіти” призначила мене редактором “Сіверщини”, і я працював на посаді 12 з половиною років. Газета творилася в Куликівці по липень 1994-го, потім видавалася в обласному видавництві “Десна”.

...Минуло 30 років. Вже кілька років не виходить “Сіверщина”, як і створене пізніше її дочірнє видання – обласна газета “Біла хата”. В Україні зникли десятки демократичних газет, народжених уже після 1991-го. Національно-демократичні сили, які вели нас до незалежності, у тому числі і легендарний Народний Рух, на жаль, у глибокій кризі. І це потребує свого осмислення.

Україна пережила дві революції. На нашій землі восьмий рік війна, вперше за незалежність тисячі вбитих, десятки тисяч поранених, півтора мільйона біженців. Україна вперше в новітній історії втратила території. І кінця ні війні, ні втратам не видно.

У суспільстві величезне розчарування і болюче запитання: чому у нас не склалося так, як у тих же колишніх “співкамерників” по соцконцтабору, які давно вже у НАТО і Євросоюзі? Чому таке убоге життя народу в одній із найбагатших країн Європи?

Відповіді шукаймо разом. А поки що згадуємо і цю нашу історію 30-річчя знаменитого походу “Козацькими шляхами”.

“Абетка Борисполя: історичні замітки про місто”

Валентина СТРИЛКО-ТЮТЮН, членкиня Національної спілки краєзнавців України, кандидатка педагогічних наук

Бориспільський державний історичний музей гучно презентував книжку Світлани Дідух-Романенко “Абетка Борисполя: історичні замітки про місто”.

Хотілося ширше порадити появи ще одного історичного видання. Відразу впали в око вдала подача історичного матеріалу через абетку, авторські ілюстрації, рубрика “Перевір себе”, що стимулює читача сприймати зміст книжки. Тут вміщено кілька стилізованих карт Борисполя, які доповнюють загальне ознайомлення з територією міста.

“Абетка Борисполя” видана як раритетна: ламінований папір, авторські ілюстрації, кольоровий друк усіх сторінок, тверда обкладинка. Щоправда, накладом скупим, лише 200 примірників, і на запити громадської організації щодо фінансових витрат з бюджету міста міськрада всупереч законодавству відповіді не надала.

Відкривається історична розповідь двома образами: Бориса – мудрого вченого ворона і Полі – дівчинки з Борисполя. Тож прочитаємо історичні замітки С. Дідух-Романенко уважно, щоб переконатися у новизні фактів історії.

Літера “А” – засвідчена давньою бориспільською річкою Альта, згадуваною Тарасом Шевченком. Авторка згадує як синоніми інші її назви: Ольта, Лта, Лтыця, Лтыця. Насправді ці чотири назви не мають жодного відношення до Альти. Лтыця, Лтыця – це окрема річка в північній та північно-східній частині села Іванків довжиною 26 км, впадає в річку Трубіж, неподалік від Баришівки. Альта ж протяжністю понад 41 км протікає частиною села Іванкова і впадає через Любарці в Трубіж, але в районі Переяслава. Ці дві річки не перетинаються, що можна побачити на багатьох історичних картах. Назви Лты (не Лта), Ольта (не Ольта) – це укріплення між Києвом і Переяславом. До речі, на сторінці 26 авторка дає ці назви чомусь як ще одну назву Борисполя. Тобто вже з першої сторінки читач стикається з недостовірними поняттями.

Літера “Б” зосереджена на інформації про Бориспільське антибільшовицьке повстання. Тут авторка повторює мантру радянської пропаганди про те, що в 1917–1920 роках в Україні були “громадянські змагання”, тобто громадянська війна, а не Українська національно-визвольна революція 1917–1921 років супроти російсько-більшовицької агресії, в якій активну участь брали бориспільці. Прикро читати, що повстання було один день – 9 травня 1920 року. Хоча у спогадах очевидців і учасників тих подій, які є в Бориспільському музеї, чи в “Шоденнику” Євгена Чикаленка, та інших науковців, стверджується, що боротьба повсталих тривала не один місяць: з кінця квітня і майже до середини червня 1920 року. Неправдиво в цьому контексті звучить і теза: “Наприкінці 1921 року в Борисполі було остаточно встановлено радянську владу”.

С. Дідух-Романенко ніби боїться показати читачу всі трагічні наслідки діяльності московської радянської влади в Борисполі: вона згадує лише Голодомор-голоноцид 1932–1933 років, а голодомори 1921–1922, 1946–1947 рр. забулися.

Що нового прочитаємо в цьому виданні?

Літера “В”. Із захопленням подається в книжці оповідка про “Винищувальний батальйон” під керівництвом оперуповноваженого військової контррозвідки “Смерш”. А чи варто було згадувати цю структуру, що створювала “загороджувальні загоони”, які стріляли в спину солдатам, що йшли беззбройними в атаку “за Родіну, за Сталіна”? Саме “Смерш” засудив до розстрілу та концтаборів тисячі червоноармійців, які потрапили в полон, говорили про слабкість радянської армії тощо. Можливо, треба було подати матеріал про чорносвітників, неповнолітніх хлопців, яких восени 1943 року – беззбройних, не підготовлених у військовій справі, без форми, десятками тисяч кинули на штурм Дніпра, де більшість із них і полягла, бо попереду були німці, а позаду – “Смерш”. Тим паче, як пише авторка, документи про цей “винищувальний батальйон” зникли.

На **літеру “Г”** у книжці є слово “Герої”. Для авторки – це лише “Герої Радянського Союзу”. Невже в Борисполі немає Героїв сучасної російсько-української війни? А що, не Герої очільник Всеукраїнського Центрального Повстанського Комітету 1921 року, бориспільець Іван Йосипович Чепілко, до речі, визнаний борцем за незалежність України законом України від 09.04.2015 року “Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті”?

Дивують і деякі історичні “танці” дати і реальних фактів. Розстріляний бориспільський прозаїк Сергій Жигалко нібито у 1939 році, тоді як у матеріалах його кримінальної справи є довідка, що молодого письменника розстріляли в Хабаровську 21 червня 1938 року. Як і не зазначено число і місяць народження Сергія Йосиповича. Це означає, що наступного року, якщо в Борисполі і захочуть відзначити 120-річчя з дня його народження, то не знатимуть, коли це зробити.

Не відповідає історичним документам цифрова “каламуть” у тексті **літери “Д”** – Друга світова війна, де стверджується, що “з Бориспільського району вивезено на примусові роботи до Німеччини понад 5000 людей”. Насправді за даними історичного документу Галузевого державного архіву СБУ (Фонд 12, спр. 466), що має назву “Политическая и экономическая характеристика Бориспольского района”, записано, що з Бориспільського району “немцями угнано в Германию 2322 человек”. А на фронтах Другої світової війни “загибло понад 8000 людей, з них – 3000 бориспільців”. Ця цифра також не відповідає дійсності, адже лише в “Книзі пам'яті” Київської області (Бориспільський район) подані

точні списки загиблих з Бориспільщини в кількості 6625 воїнів. Та й закатованих означено майже вдвічі менше.

Особливе місце в **літері “Є”** відведено діяльності єврейської громади (с. 77–79, 153–155), що це “стражданий і розумний народ”. А що думали бориспільці? В “Приговорі Бориспольского сельского совета” № 84 від 2 жовтня 1909 року, де були присутні 2432 жителі, записано, що “єврейский народ в высшей степени не дружелюбен, злобный и ненавистный и помимо того презирающий на каждом шагу православного человека, стараясь везде и где только возможно закабалить его, а главное, не желая, чтобы наши дети имели какое-либо общение с этими паразитами народа, ибо последние могут и способны наших детей развратить в нравственном и религиозном отношении и зная евреев как людей самых неблагоприятных во всех отношениях, мы приговорили...” (Центральний державний історичний архів України, Ф. 707, ОП. 1, спр. 219). Цей документ опубліковано повністю.

Також для повної характеристики діяльності євреїв на Бориспільщині слід було дати “Докладную записку уповноважених “єврейского общества” Київському військово-революційному комітету від 22 січня 1920 року за підписом Г. А. Толчинського, Б. І. Браславського та М. І. Левітаса, де є така оцінка громадян Борисполя – націоналістичне гніздо, яке слід негайно очистити від “кулацкої гидри” (Державний архів Київської області, фонд 1156, спр. 1, с. 2).

Є ще низка й на інших літерах, як наприклад, “О”, “С”, “М” та інших прикрий історичних неточностей.

Подаючи тему церков Борисполя (с. 161), авторка-укладачка не надала важливої й актуальної інформації про те, що всі 5 церков міста перейшли в 1921 році під юрисдикцією Української Автокефальної Православної Церкви, 100-річчя якої Постановою Верховної Ради України від 21 грудня 2020 року буде відзначатися на державному рівні в цьому році. Доречно було б також додати в цю замітку те, що майже всіх священників, що відмовилась підкорятися російській церкві, було знищено.

Чільне місце в цьому виданні відведено Бориспільському державному історичному музею та його колишньому директору Йо-ві Віктору Івановичу, аж цілих 5 сторінок. Авторка однозначно заявила, що лише він як лідер “вирішив створити краєзнавчий музей” (стор. 83). Але це зовсім не так! Ініціаторами створення музею були журналісти бориспільської районної газети “Трудова

слава”, зокрема, Михайло Скорик, заступник голови ради музею, про що опублікована в тій же газеті від 3 березня 2018 року під заголовком “Як появилася музей у Борисполі”. Можна звернутися й до статті “Відродження минулого” (“Трудова слава” №62 від 25 травня 1967 року), де йдеться про створення майбутнього історичного музею в приміщенні міського базарку. І тут би слід згадати й народного художника, скульптора-патріота і краєзнавця Івана Гончара, який підтримував ентузіастів щодо збору музейних експонатів, об'їздив всі села Борисполя, зібрав світліни, які ввійшли до його альбому “Лівобережна Україна”.

Бездоказовим є твердження авторки, що Андрій Полонський, у минулому – депутат Української Центральної Ради першого скликання, лише мріяв про створення районного історичного музею в Борисполі, але його не створив, бо не знайшлося приміщення. Сам А. Полонський в своїй автобіографії, яка написана власноруч і знаходиться в матеріалах його кримінальної справи №1135 за 1930 рік [Центральний державний архів громадських об'єднань України, Фонд 263, ОП.1, спр. 54543], стверджує інше. У своїй доповіді-звітті про наслідки археологічних розкопок на Бориспільщині видатна науковиця-археологиня Валерія Козловська пише: “Проведено розкопки за кошти, що зібрав завідувачий Бориспільського музею, уповноважений ВУАКу А.М.Полонський, який брав також у розкопках найдіяльнішу участь. Знайдені речі передані до Бориспільського музею”. (“Коротке звідомлення”, Всеукраїнський архівний комітет (ВУАК) 1926 року”, Київ, 1927 рік, с. 48).

На мою думку, недоречно було виносити в заголовок у **літері “Щ”** вислів “Що бішена кішка, що чоловік з Борисполя – все одно” (с. 172), а таке саме писати про жінок під малюнком на всю сторінку 118: “Що бішена кішка, що понеділкова жінка – все одно”. Так, це прислів'я справді у Борисполі записав Павло Чубинський, але стигувати його не у фольклорному дослідженні, а виносити в заголовок – неетично стосовно жінок і чоловіків Борисполя. І такий вислів щодо жінки сьогодні, згідно з нашим законодавством, можна трактувати як сексизм. У читачів складається враження, що у Борисполі живуть “бішені” жінки і “бішені” чоловіки.

І хто ж контролював та благословив до друку ці недостовірні “історичні замітки”? Виявляється, була створена ціла редакційна рада, до якої ввійшли працівники Бориспільського державного історичного музею: Наталя Йова – директорка, Тетяна Гойда, Ярослав Костін, Алла Єрмолова, Людмила Тоцька, Тетяна Котенко. Є у редакційній раді заступник Бориспільського міського голови Людмила Пасенко, начальник управління культури. Справді, достойний колектив, але як мовлять українці, що в семі няньок дитина голодна.

На останню **літеру “Я”** поважна редколегія погодилася зі словом “Яма”. Думаю, що більшої, ніж ця історична яма, на Бориспільщині ніхто не викопав. Тож чи буде користь від цього видання в освітніх закладах – вирішувати читачам.

Безмежне поле української класики

Одним із завершальних акордів 101-го театрального сезону у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка стала прем'єра вистави "Комедія на руїнах" за п'єсою Марка Кропивницького. Постановку цієї вистави на Камерній сцені імені Сергія Данченка здійснив заслужений діяч мистецтв України Петро Ільченко.

Комедія основоположника українського професійного театру, актора, режисера, драматурга, автора 40 творів Марка Лукича Кропивницького (1840-1910) наповнена соковитістю народного гумору, гротесковістю характерів і цілком відповідає визначенню самого митця, який називав свої одноактівки "шутка-оперетка".

— У цієї п'єси майже немає сценічної історії, — розповідає режисер-постановник. — Колись її ставили в контексті вечора водевілів, а самостійно — ніколи. Мій вибір випав на цей твір, коли постало питання, що треба щось зробити на камерну сцену театру. Зараз рік Марка Кропивницького. Серед його малих творів саме в цій п'єсі є сучасна тема приходу нових "володарів світу". На цю тему Кропивницький дивиться з іронією та гумором. Так виник задум поставити "На руїнах". Але така назва могла б відштовхувати глядача, і ми вирішили назвати нашу виставу "Комедія на руїнах".

Робили якісь сценки, але обов'язково з текстів самого Кропивницького. Самостійно працювали над композиційною побудовою, однак самі не дописали жодного рядка. У виставі є кілька сцен, яких немає у п'єсі, але вони теж змонтовані з текстів Кропивницького. Створили сцени з євреями і німцями. Хотіли, аби глядач познайомився з героями раніше, до появи на сцені. Така сама мета й зачину, який знайомить з героями на початку вистави.

Над постановкою працювали трохи більше трьох місяців. Цією виставою ми завершили театральний сезон. А 102-й сезон на камерній сцені відкриємо "Комедією на руїнах".

П'єса недостатньо вивірена, тому що Кропивницький не здійснив її постановку, вона не пройшла горнила Театру Корифеїв.

Тому я запропонував варіант студійної роботи, до якої підключили всю творчу групу. Ми імпровізували певні речі, а потім обирали кращий варіант. Так само свого часу працювали і над "Кайдашевою сім'єю".

Головну роль Смородіни у виставі виконує Андрій Романій, який прийшов до нашої трупі сім років тому з Донецького театру. Він блискуче про себе заявив, прикрасив наш театр. Разом з ним на ролі Олег Терновий, з яким я працюю вже не в першій виставі. Другу головну роль — Шклянки — виконує блискучий комедійний актор Володимир Ніколаєнко, а в іншому складі — Олексій Зубков. Один варіант каскадно-комічний, а другий — комедійно-соціальний. Ми пропонуємо декілька варіантів однієї й тієї ж історії, а глядач обере той, який йому найбільше западе в душу.

Маму грає Валентина Ілляшенко і Анастасія Добриніна. Дочку — дві Марини, Кошкіна і Веремійчук. Кулика грають блискучі актори Володимир Коляда і Валерій Дудник. Пару євреїв — Олексій Паламаренко і Сергій Калантай та Вадим Полікарпов і Дмитро Завадський. Слуг — Олексій Петухов та Олександр Логінов і Павло Пісун та Ренат Сеттаров. Німця — Володимир Нечепоренко і Ярослав Гуревич.

Вперше я працюю з Мариною Веремійчук, невеликий досвід роботи з Мариною Кошкіною. З іншими акторами вже не раз зустрічався на сценічному майданчику. А з Володимиром Колядою

і Володимиром Нечепоренком співпрацюємо 40 років.

Це вже наша друга спільна робота з художницею-постановницею Анною Духовичною. Першою була вистава "Сторонні серед нас" — досить серйозна драма про людей із хворобою Альцгеймера. І в першій, і в другій роботі Анна мислить динамічним простором. Вона учениця Данила Лідера, від нього перейняла простір, який змінюється на очах глядачів. Аня — блискучий сценограф, завжди приносила кілька варіантів, з яких ми обирали кращий. Художниця по костюмах Катерина Маркуш — досить тонка спеціалістка візуального вираження вистави.

Також хотів би відзначити режисерку з пластики Ольгу Семьошкіну, яка дуже добре відчуває різні жанри. Вона здійснила величезну роботу з мізансцену-

вання сценічного малюнку цієї історії.

Музичне оформлення взяв на себе виконавець ролі Смородіни Андрій Романій. Була вибрана тільки одна мелодія — пісня сербських ромів "Бубамара", яка має більше 20 варіацій, обробок, складена і на вальс, і на мазурку.

Процес роботи над виставою був для мене цікавим, творчим, каскадним. Наскільки довгим буде життя вистави, залежить від того, як її сприйматиме глядач. Поки що зіграли два рази. Як на мене, глядацький інтерес великий.

Це моє перше звернення до творчості Марка Кропивницького. Коли художнім керівником нашого театру був Сергій Данченко, я дуже хотів поставити "Дай серцю волю, заведе в неволю". Але тоді керівництво не виявило інтересу до цієї драматургії.

Вважаю, що українська кла-

сика обов'язкова для національного театру. Якщо деякі проблеми можемо прогнозувати за допомогою світової класики, то є певні больові моменти, на які маємо дивитися саме через призму національної драматургії. Для повноцінного погляду на світ національна класика є обов'язковою умовою.

Для мене це безмежне поле діяльності. Класика має дивну специфіку — вона завжди йде далеко попереду нас, обганяє час.

Хтось каже, що українська класика не користується популярністю. Ще й як користується! Нещодавно у Театрі Франка ми в 300-й раз зіграли мою постановку вистави "Кайдашева сім'я", добирається до цієї цифри "Шельменко-денщик". А "Мартина Борую" вже показали більше ніж 200 разів...

Продовжую викладати в Національній музичній академії України. Цього року три мої вихованки здійснили постановки у професійних театрах. Олександра Черевата-Зіберт поставила оперу Шарля Гуно "Ромео і Джульєтта" у Київській опері. Постановка мала досить широкій резонанс. У цьому ж театрі Лада Шиленко здійснила постановку опери Джакомо Россіні "Шлюбний вкельс". А Розана Чабанова є ініціаторкою постановки і авторкою лібрето опери "Ведмідь". Над цим проектом вона разом із композитором Романом Смоляром працює в театрі "Маскам рад".

Мені як режисеру хотілося б попрацювати у галузі поетичної драматургії. Також із задоволенням створив би щось у царині музичного театру.

Фото із сайту театру

Цивілізаційний переворот від Лесі Українки

Творче об'єднання "Вітряк" за підтримки Національного центру театрального мистецтва імені Лесі Курбаса представило театральну постановку за драматичною поемою Лесі Українки "Одержима".

"Вітряк" як творче об'єднання засноване Василем Вітром, Олександром Пономаренко, Арсеном Бортником та Яною Гонтар. Пізніше до них доєдналися випускники та студенти майстерні режисерів кіно і телебачення Василя Вітра, де акторську майстерність викладав Віталій Савчук.

У доробку "Вітряка" вистави за творами Миколи Куліша "Отак загинув Гуска" та "Мина Мазайло", "Безталанна-нездійсненна" за п'єсою Івана Карпенка-Карого, "Фізика" Дюрнемата. Своєї вистави, крім Центру Курбаса, молоді виконавці показували у Херсоні, а також в Українському будинку в Перемишлі (Польща). Окрім постановок вистав об'єднання "Вітряк" знімає фільми.

— З глибокою повагою ставлюся до творчості Лесі Українки, але здійснюю постановку за її

твором вперше, — розповів режисер-постановник Василь Вітер. — Хоча, ще будучи студентом акторського факультету театрального інституту, грав разом із Надією Бовою у виставі "Кассандра", яку ставив мій педагог Микола Іванович Мерзлікін.

"Одержиму" запропонувала до постановки Олександра Пономаренко. Коли прочитав її перший раз, то все здалося зрозумілим. Запропонував Олександрі підготувати моновиставу. Вона ж захотіла зробити справжнє театральне видовище. Тоді я разом із Олександром і актором Маркіяном Мірошніченком почали заглиблюватися в той час, коли відбувалися ці події. Коли почали працювати над цим матеріалом, то я зрозумів, що Леся Українка охопила дуже багато тем. Чимало з того, що відбувається в творі, актуальне і сьогодні. Закінчуєть-

ся одна цивілізація, приходить абсолютно нова — справжній цивілізаційний переворот.

Складність роботи полягала в тому, щоб зробити з тексту драматургію. Як я вже говорив, це текст для читання та для моновистави. Для драматургічної історії цього замало. Треба було фактично придумати історію. Ми вирішили не змінювати текст, але намагалися наситити його подіями, що відбувалися навколо.

У виставі задіяні потужні акторські сили. Сама Олександра Пономаренко (Міріам) є актрисою з трагедійним даром. Маркіян Мірошніченко (Месія) — теж надзвичайно обдарований молодий чоловік. Під час роботи над виставою ми застосовували школу переживання, школу відчуження, багато інших акторських технік. Треба було створити напруження між глядачем і самим дійством, що відбувається на сцені, аби між публікою і акторами весь час був діалог. У цьому полягала основна складність.

Молоді актори Олег Сокрута, Ілля Мурашківський та Анна Шерстюк талановиті, але ще не мають достатнього досвіду. До того ж, за освітою вони режисери екранних видовищ, мислять кадрами. І ми ставили виставу не за сценічними законами, а за зако-

нами екрану, тобто з використанням багатьох крупних планів та інших прийомів кіно.

Ми не могли досягти історичної правди в якихось деталях, але для сцени це, очевидно, й не потрібно. У костюмах пішли шляхом натяку на той час. Сценічне оформлення вирішили довести до лаконізму — місця основної дії. Вибрали темне оформлення, хотіли, насамперед, зосередитися на грі акторів. А все решта мало лише допомагати історії, яку ми розповідаємо. Авторами вистави є й самі виконавці, як режисери за освітою вони досліджують цю історію.

Велике значення у виставі має пластика. Подяка нашому балетмейстеру Ірині Крикун. Вона цікавиться цим періодом, досліджує його в пластичні і коли дізналася, що події нашої вистави відбуваються приблизно у цей час, прийшла до нас і з радістю взялася до роботи. Вона багато чого нам підказала: і весільний танець у кінці, і вихід на сцену повії з жителями Єрусалиму.

Оскільки було багато перерв, то на роботу над виставою пішов рік і три місяці. Минулого літа думав навіть облишити цю затію, але актори були налаштовані працювати. Не вагаючись, вирішили, що покажемо виставу саме

на сцені Національного центру театрального мистецтва імені Лесі Курбаса. Без перебільшення, це для нас святе місце. Спершу ми зайшли сюди з драматургією Миколи Куліша. Відчув, що зможемо прийти ще, якщо матимемо цікавий матеріал. Тут нас вже чекає наш глядач. На виставу приходять багато молоді, їх це захоплює.

У нас з'явився продюсер, який пропонує гастролі з виставою "Одержима". Зараз думаю над тим, чи зможуть актори поїхати на гастролі, змінити сценічний майданчик. Це вистава на інтелектуального глядача, невідомо як її сприймуть в інших містах. З іншого боку маємо підтягувати людей до рівня драматургії Лесі Українки.

З об'єднанням "Вітряк" мене пов'яже те, що всі його учасники — мої колишні студенти. Час від часу вони провокують мене через драматичні історії, які хотіли б зробити. Але я режисер, кінорежисер, багато часу займають зйомки. А ще більше — викладацька робота в Національному університеті театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого. Вільного часу майже немає, але й надалі буду допомагати об'єднанню "Вітряк", яке творить уже чотири роки.

Фото надано Центром Курбаса

Матеріали підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Ярослав ІВАНЕНКО: “Закохуюсь у кожен свій новий проєкт”

– Як виникла ідея балету “Данте”?

– У вересні минулого року мені зателефонували з Національної опери України і сказали, що хотіли б до 700-річчя від дня смерті Данте зробити якийсь проєкт. Існує опера Сергія Прокоф'єва, присвячена цьому письменнику. Пропонували використати цей матеріал і додати якісь моменти з “Божественної комедії”. Пропозиція заінтригувала.

Почав вивчати тему. У “Новому житті” прослідковуються невеликі періоди життя Данте, коли він був закоханий у дівчину, яку звали Беатріче. Вперше він її побачив ще дитиною, згодом ще раз – через 8–9 років. А потім Беатріче не стало. У “Божественній комедії” ця історія продовжується, тут він знову шукає свою Беатріче. Щоб її знайти, проходить усі кола пекла, чистилища і раю та здійснюється до небес, аби знову з'єднатися.

Зрозумів, що у цих двох книгах є цікавий матеріал для балету, де можуть бути хороші масові сцени. Запропонував Національній опері зробити балет не якоїсь частини “Божественної комедії”, а назвати його “Данте”. Вважаю, геній заслуговує на те, аби зробили балет саме про нього.

Спершу в мене сформувалася драматична лінія. А потім я став шукати музику. Спочатку звернув

У Національному академічному театрі опери та балету України імені Тараса Шевченка відбулася прем'єра балету “Данте”. Новий українсько-італійський проєкт присвятили 700-річчю від дня смерті видатного письменника. Хореограф та постановник, автор лібрето, співавтор музичної редакції балету – Ярослав Іваненко.

Ярослав народився у Києві. Після закінчення Київського хореографічного училища (1993, клас В. Денисенка) був прийнятий до трупі Національної опери України імені Т. Г. Шевченка, на сцені якої виконав перші сольні партії. З 1996 року працював у балетних трупах оперних театрів Чехії та Словаччини. У 1998–2010 рр. – соліст Гамбурзького балету Джона Ноймаєра, у цей же час дебютує як постановник. З 2011 року – головний хореограф і балетмейстер Ballet Kiel (Німеччина), де здійснив велику кількість постановок. Серед них – оригінальні переосмислення “Лускунчика” та “Лебединого озера” П. Чайковського, “Ромео і Джульєтта” С. Прокоф'єва, балети на музику Реквієму Дж. Верді, “Три сестри” за А. Чеховим на музику Ф. Шуберта. Сьогодні Ярослав Іваненко – гість “СП”.

увагу на Едварда Гріга, в якого є дуже красивий фортепіанний концерт, але зваживши все, взяв симфонію № 9 і серенаду Антоніна Дворжака. Також у мою концепцію дуже добре вписалися симфонії № 1 і 2 Еціо Боссо... У підборі музичного оформлення допомагав диригент-постановник, народний артист України Олексій Баклан. У нього були якісь свої ідеї, спільно ми формували драматичну лінію разом з музичною частиною.

– Як Вас зустріє театр?

– Колись був тут три роки танцівником. А коли зайшов у ці стіни через 25 років, то побачив зовсім інший театр. Зрозумів, що доведеться багато спілкуватися з

трупкою, робив усе, аби зацікавити танцівників своєю роботою.

Почали працювати в січні, під час локдауну. Мали змогу більше часу приділити репетиціям, які тривали по 5–6 годин на добу, спочатку без музики. Намагався пояснити свій стиль. Перший етап роботи тривав 5 тижнів. Вдруге прийшов у безрезні. Загалом репетиції тривали близько двох місяців.

Особливо цікавою була робота над другим актом. Ми не створювали реальність, а намагалися показати як виглядатимуть душі людей, що таке бути янголом. Шукав, за допомогою якої музики зможу розкрити цю тему. Для цього ідеально підійшла музика Еціо Боссо. Його першу симфонію “Океан” я присвячую Данте, який заблукав у дрімучому лісі, а потім потрапив до пекла. Ця музика допомогла створити хореографію.

– Як підбирали виконавців?

– Приїхав до Києва у грудні, у передсвяткові дні, коли показували “Лускунчика”. Дивився по дві вистави на день, аби відчувати, хто міг би танцювати ту чи іншу роль. Крім цього, керівниця балетної трупі театру, народна артистка України Олена Філіп'єва порадила мені подивитися на уроки, які проводять з артистами балету. Потім у нас була дискусія щодо того чи іншого танцівника, врешті зійшлися на одній думці.

Для мене важливо знайти діалог у роботі, щоб виконавці мене добре розуміли. Якщо я відчуваю, що вони відкриваються і вбирають у себе матеріал, це вже запорука успіху. У цьому плані поталанувало, між мною і танцюристами практично не було бар'єрів. Хореографію створювали разом. Я намагався дати матеріал, поштовх, а вони починали розвивати цю ідею. Разом створювали хореографічний фундамент, який потім використовували, аби зміцнити і урізноманітнити виставу. Актори захопилися, почалося креативне становлення балету.

– Що можете сказати про рівень балетної трупі Національної опери України?

– Імпонує те, що в театрі великий репертуар, сильна класична основа, хороша школа. Трупа різнопланова, різноманітний склад солістів – молодих, перспективних людей. Кожна трупа особлива. Приміром, у Гамбурзі трупа складає всього 60 чоловік. Це універсальна компанія. Вони можуть танцювати і класичні, і неокласичні речі, запрошують різних хореографів, аби спробувати щось сучасне. Київська трупа надзвичайно сильна. Починав з ними роботу з нуля, вона пішла інтенсивно, народився балет.

– Як створювалися сценарії, рішення, костюми?

– Балет “Данте” – українсько-італійський проєкт. Відеопроєкцію робив італієць Давіде Брокколи. Усі питання вирішували онлайн. Сценарієм займався заслужений працівник культури України Станіслав Петровський. Конструкція, яку готували для другої дії, була новою як для мене, так і для Національної опери України. Дякувати Богу, все склалося.

Костюми робила Ганна Іпат'єва. Я пропонував щось своє, у неї ж виникали зовсім інші образи в костюмах. До творчого процесу долучився і генеральний директор театру Петро Чуприна. А в останні три дні ще багато людей працювали над тим, щоб вистава почала жити повноцінним життям.

Працював над балетом щодня, навіть у день прем'єри – до 17-ї години, аби щось відточити, доробити у технічному плані, щоб зв'язок між декораціями, світлом і музикою був чітким і природним, усе взаємодіяло, як один живий організм.

Коли виходив на уклін, то пригадалися ті миті, коли я вже був на цій сцені. Але зараз це вже зовсім інша сцена. Радий, що у Києві такий чудовий глядач, він дуже тепло сприйняв нашу виставу. Під час бурхливих оплесків я відчув, що разом ми здійснили велику роботу.

– А як доля вперше звела Вас з Національною оперою України?

– Ще під час навчання в Київському державному хореографічному училищі я працював у Київському муніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва і в класичному балеті. Навіть встиг з'їздити на гастролі до Франції. А потім, коли закінчив навчання, мене взяли до Національної опери. Танцював у дитячих балетах “Попелюшка” і “Чиполіно”. Починав досить непогано.

Але мені, як і іншим танцівникам, завжди хотілося спробувати щось нове. У 90-ті роки відкрилися кордони. З'явилася можливість для таких спроб. Європа була майже поруч, і я поїхав до Чехії.

Працював у кількох театрах, мав досвід роботи в Чехії, Словаччині. Потім доля закинула до Гамбурга, де працював майже 13 років. Там почав ставити балетні вистави. Взяв участь у конкурсі хореографів, де отримав приз глядацьких симпатій. Через два роки ще раз став учасником конкурсу і мене знову відзначили. Почали запрошувати на постановки. Особливо продуктивними були літні сезони, за які встигав втілити по кілька проєктів.

Згодом директор театру у Кілі запросив мене стати хореографом його театру. Така пропозиція дуже порадувала. У той час я шу-

кав спонсорів і хотів організувати свою маленьку трупу. А тут сказали, що в мене буде сцена, театр, я зможу сам набирати трупу. Отож, 10 років тому почалася моя кар'єра як хореографа.

Намагаємося представляти і неокласику, і модерн, задовольняти смаки різної публіки.

– Хотіли б ще попрацювати в Україні?

– Я прихильник того, щоб працювати в Європі. Не важливо, де ви живете. Насправді все поруч – Франція, Італія, Польща, Словаччина. Через три години я вже в Україні. Інша справа далекі перельоти до США чи Японії, це не для мене. А Європа відкрита, може працювати будь-де. Насамперед, спробувати щось новеньке з професійною трупкою Національної опери України. До речі, до Дня Незалежності України готую кілька номерів з солістами цього театру. Маю запрошення від інших українських оперних театрів. Можливо у перспективі погоджусь. Для мене дуже важливим є час. Тому потрібно все планувати завчасно.

У Кілі розробляю план на рік наперед. На листопад запланована нова прем'єра. Є й більш перспективні плани. Знаю, чим хотів би займатися в найближчі роки.

Коли ми творимо в залі, я хочу, щоб танцівники поринали в цей процес, використовували набуті в житті навички, не зупинялися на досягнутому. У нас чудова професія. Ніхто, крім танцівників і спортсменів так системно не працює над собою. Цей процес розвиває слухові і візуальні якості, змушує танцівника займатися медитацією, допомагає контролювати своє тіло. Для всебічного розвитку людини танець – незамінна річ. Щасливий, що мав можливість захопитися танцем, а зараз творю дії, рухи, ситуації...

– Що хотіли б сказати на завершення нашої розмови?

– Хочеться, аби політики думали не тільки про економіку, але й емоції людей. І стосується це не тільки України, але й інших європейських країн. Однією з основних таких емоцій є театр. Люди йдуть до театру, аби на якийсь час забути про свої буденні справи і насолодитися прекрасним. Для культури дуже важлива фінансова підтримка. Приміром, у США вона не могла б існувати без спонсорів. Кожна держава шукає свої механізми, щоб підтримати культуру. Хотілося, аби більше уваги їй приділяли і в Україні.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Олександр ЗЛУНЦІНОЇ

У Національному музеї літератури України триває персональна виставка живопису письменниці, журналістки, перекладачки, художниці Валентини Давиденко. 17 липня шанувальники таланту пані Валентини розкошували на своєрідних посиденьках із нею.

– Серед гостей, які слухали італійську поезію різних століть у моїх перекладах, були, зокрема, правозахисник Олександр Шевченко, поети Юрій Буряк, Василь Соловей, художники Костянтин Косаревський, Наталя Кучер, письменниця і тележурналістка Уляна Глібчук, філологиня Ірина Чиркова – написала в соцмережі пані Валентина і запросила всіх охочих знову зустрітися в Музеї – у що суботу, 24 липня, о 16-й годині.

“Розкішне мистецьке свято подарувала нам Валентина Давиденко, яка вперше в Україні під-

готувала Антологію італійської поезії, – написала учасниця зустрічі пані Наталя Кучер. – Слухали італійських поетів у її перекладах – від Св. Франциска до Лоренцо Медічі. Насолоджувалися живописом мисткині на її персональній виставці, яка випромінювала ніжність і чар Авторки”.

– Агов, людоньки! Раптом ви в Києві – бігом біжіть у Музей літератури! До цих казкових полотен Валентини Давиденко, відомої художниці і поетеси, журналістки і перекладачки. Ви ж вібруете від літніх барв і легкокрилих сюжетів, шаленієте від дивовиж Флори і чуєте мелодії Вітру? Тоді вам сюди!” – захоплено відгукнулася філологиня Ірина Чиркова про виставку Валентини Давиденко.

“СП” вже в передчутті суботньої зустрічі.

Власн. інф.

Музика Шопена просто неба

Галина ДАЦЮК

VII Міжнародний фестиваль “Музика Шопена просто неба” в “Замку Радомисль” – це Свобода і Любов! Це години раю, коли відкриваються небеса, розсуваються кордони, люди стають травою, синьокрили бабки над Микою – піаністками, золотий джміль – скрипалем, верби вальсують, Елісей Плетенецький у човні пускає сльозу, місцеві півні посеред білого дня губляться в часі, чорний грак потрапляє в тональність, молодий вітер благородно обдуває роаяль, за яким грає Інесса Порошина. І весь білий світ у цю мить слухає і чує Фредеріка! Треба народитися Шопеном, щоб створити Музику як Освітлення.

Треба бути Ольгою Богомолець, щоб заснувати унікальний Шопенівський фестиваль, втримувати його високу планку, залучати до участі талановитих виконавців, створити прецедент найбільшого фестивалю фортепіанної музики просто неба. Щоразу він чимось особливий, щось додається, змінюється (цього року, наприклад, вперше прозвучала флейта). Але незмінним на всі часи залишається його найголовніший принцип – Любов. З якою творив Шопен. І з якою Ольга Богомолець творить Шопенфест – місце сили, свято музики.

– Так інколи хочеться бути впевненим у майбутньому, та не завжди вдається. Але трапляються несподіванки в нашому житті. Ще в березні ми не знали, коли відкриють му-

зеї після локдауну і чи зможемо ми провести Фестиваль музики Шопена просто неба. Але нам все вдалося: за три місяці підібрати програму, запросити виконавців, домовитися з партнерами – і VII Шопенфест відбувся! Я дякую за це дружній команді “Замку-музею Радомисль”, усім нашим друзям, які приїхали на свято зі своїми дітками і навіть песиками.

Наші виконавці – з різних регіонів України – найкращі віртуозні піаністи!

А гості – навіть із США, Польщі та Великої Британії.

Особлива подяка найкращому сучасному українському композитору і виконавцю Євгену Хмарі, його виступ, як завжди, несподіваний, незабутній

і неповторний. Дякую незламному борцю за незалежність України Степану Хмарі – всі наші юні виконавці були щасливі отримати дипломи з рук Степана Ільковича!

Присутність двох величних Хмар на Шопенфесті налякала небесні хмари – і фестиваль пройшов під чистим голубим небом, під спів пташок і навіть півнів.

Дякую моєму чоловікові Ігорю Кирилюку за підтримку всіх наших спільних проєктів. Вірю: все, що ми робимо, змінює Україну на краще, розвиває нашу культуру і культурну дипломатію, – підсумувала Фестиваль Шопена його засновниця, заслужений лікар України Ольга Богомолець.

Відкрила фестиваль Інесса Порошина – солістка Національної філармонії України, лавреатка багатьох міжнародних конкурсів

Почесні гості Шопенфесту Степан та Роксолана Хмари

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

